

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ**

ATHENS UNIVERSITY
OF ECONOMICS
AND BUSINESS

ΣΧΟΛΗ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
SCHOOL OF
BUSINESS

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ &
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
MSc IN ACCOUNTING & FINANCE

Ποιότητα Κερδών και Ποιότητα Ελέγχου

Μπεναρδή Ευγενία

Εργασία υποβληθείσα στο

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση

Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης

Αθήνα

Νοέμβριος, 2016

Εγκρίνουμε την εργασία της
Μπεναρδή Ευγενίας του Κωνσταντίνου

[ΟΝΟΜΑ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗ]

[ΥΠΟΓΡΑΦΗ]

Παπαδάκη Αφροδίτη

.....

[ΟΝΟΜΑ ΣΥΝΕΞΕΤΑΣΤΗ ΚΑΘΗΓΗΤΗ]

[ΥΠΟΓΡΑΦΗ]

Γκίκας Δημήτριος

.....

[ΟΝΟΜΑ ΣΥΝΕΞΕΤΑΣΤΗ ΚΑΘΗΓΗΤΗ]

[ΥΠΟΓΡΑΦΗ]

Χέβας Δημοσθένης

.....

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία για τη λήψη του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική έχει συγγραφεί από εμένα προσωπικά και δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό. Η εργασία αυτή έχοντας εκπονηθεί από εμένα, αντιπροσωπεύει τις προσωπικές μου απόψεις επί του θέματος. Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης διπλωματικής αναφέρονται στο σύνολό τους, δίνοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο».

[ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ]

[ΥΠΟΓΡΑΦΗ]

Μπεναρδή Ευγενία

.....

Περιεχόμενα

1	Περίληψη.....	5
2	Εισαγωγή.....	7
3	Λογιστικά πρότυπα	9
3.1	Ποιότητα στις Οικονομικές Καταστάσεις	10
3.2	Ποιότητα στα κέρδη.....	10
3.3	Χειραγώγηση αποτελεσμάτων.....	12
4	Έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων.....	15
4.1	Ο Ρόλος του Ορκωτού Λογιστή- Ελεγκτή.....	15
4.2	Πιστοποιητικό Ελέγχου	17
4.3	Κώδικας Δεοντολογίας και Ηθικής	20
4.4	Κίνδυνοι Παραβίασης του Κώδικα Δεοντολογίας.....	22
4.5	Ο Νόμος Sarbanes Oxley.....	22
4.6	Ο θεσμός του Ελέγχου στην Ελλάδα.....	24
5	Λογοτεχνική Ανασκόπηση.....	27
5.1	Διαφορετικές προσεγγίσεις στην ποιότητα των κερδών.....	27
5.2	Μέτρηση της ποιότητας των κερδών	28
5.3	Διαχείριση αποτελεσμάτων	28
5.4	Earnings Persistence- Sustainability.....	29
5.5	Earnings Predictability.....	30
5.6	Accrual Quality.....	30
5.7	Earnings continuity	31
5.8	Ποιότητα ελέγχου	31
5.9	Ποιότητα κερδών και ποιότητα ελέγχου.....	35
6	Ανάπτυξη Υπόθεσης Ελέγχου- Μεθοδολογία	39
7	Παρουσίαση ευρημάτων- Κριτικός Σχολιασμός.....	41
8	Επίλογος.....	49
9	Βιβλιογραφία.....	51

1 Περίληψη

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η σύνδεση ανάμεσα στην ποιότητα των κερδών που δημοσιεύουν οι εισηγμένες στο Ελληνικό Χρηματιστήριο επιχειρήσεις και στον έλεγχο των οικονομικών τους καταστάσεων από ορκωτούς λογιστές. Το κοινό χαρακτηριστικό των δύο εξεταζόμενων στοιχείων είναι η απουσία ενός ευρέως αποδεκτού ορισμού για το τι είναι ποιότητα και ποια τα θεμελιώδη συστατικά της. Διαφορετικοί ερευνητές κατά καιρούς έδωσαν τις δικές τους ιδέες και εξέθεσαν τα δικά τους συμπεράσματα ακολουθώντας διαφορετικά μονοπάτια.

Όσον αφορά στην ποιότητα των κερδών, από διαφορετικές ομάδες χρηστών τα κέρδη έχουν διαφορετική ποιοτική προσέγγιση. Για τους αναλυτές είναι αξιόπιστα όταν αντανακλούν την πραγματική χρηματοοικονομική θέση της επιχείρησης και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για προβλέψεις, για τους πιστωτές όταν μπορούν να μεταφραστούν σε ταμειακές εισροές για την επιχείρηση ενώ για τους επενδυτές όταν δεν έχουν υποστεί χειραγώγηση από τη διοίκηση. Τα βασικά στοιχεία που έχουν χρησιμοποιηθεί στην έρευνα και θεωρούνται ενδεικτικά ποιοτικών κερδών είναι η μονιμότητα τους (earnings persistence), η προβλεπτική ικανότητα (predictive ability), η διατηρησιμότητα (earnings sustainability), ο συντηρητισμός (conservatism), η επικαιρότητα (timeliness), η απουσία χειραγώγησης (earnings manipulation) και η ποιότητα των δεδουλευμένων (accrual quality). Ποιοτικά είναι τα προβλέψιμα, όχι ευμετάβλητα, με υψηλό ρυθμό μετατροπής σε ταμειακές ροές και μη χειραγωγημένα κέρδη.

Σχετικά με την ποιότητα του ελέγχου, διαφορετικοί ερευνητές έχουν δώσει τους δικούς τους ορισμούς και έχουν χρησιμοποιήσει διαφορετικά μαθηματικά μοντέλα. Ωστόσο, στις περισσότερες μελέτες ως αντιπροσωπευτικά στοιχεία της ποιότητας έχουν χρησιμοποιηθεί το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας, «Big 4» ή «non-Big 4», η γνώμη του ελεγκτή, η εξειδίκευση του στον κλάδο του πελάτη, η διάρκεια της συνεργασίας του με έναν συγκεκριμένο πελάτη, η αμοιβή που λαμβάνει από αυτόν για ελεγκτικές και μη ελεγκτικές υπηρεσίες αλλά και η αλλαγή ελεγκτικής εταιρείας από κάποια μικρή σε κάποια «Big 4» εταιρεία.

Τέλος, μελετώντας στοιχεία των εισηγμένων στο Ελληνικό Χρηματιστήριο εταιρειών, και επιλέγοντας κάποια από τα χαρακτηριστικά ποιότητας που αναφέρθηκαν παραπάνω, το αποτέλεσμα της παρούσας έρευνας είναι η διαπίστωση ύπαρξης ποιότητας στα

δημοσιευμένα κέρδη των εταιρειών και η ύπαρξη ποιότητας στον έλεγχο που διεξάγουν οι ελεγκτικές εταιρείες στις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών επιχειρήσεις. Συνδυαστικά, τα ποιοτικά στοιχεία του ελέγχου φαίνεται να ενισχύουν την ποιότητα των κερδών. Σημαντική επίδραση δείχνει να έχει η σύμφωνη γνώμη του ελεγκτή και η εξειδίκευση του στον κλάδο του πελάτη. Η αλληλεπίδραση όλων των στοιχείων (μέγεθος- εξειδίκευση- τύπος γνώμης- αλλαγή από μικρή σε μεγάλη ελεγκτική εταιρεία) και το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας επιδρούν μεν θετικά στην ποιότητα αλλά ίσως δεν αξιολογούνται κατάλληλα από το επενδυτικό κοινό.

2 Εισαγωγή

Κατά καιρούς έχει υπάρξει έντονη ενασχόληση των ερευνητών τόσο με την ποιότητα των κερδών όσο και με την ποιότητα του ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων αλλά και με τη μεταξύ τους σύνδεση. Οι τρέχουσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες θέτουν ξανά στην επικαιρότητα και τα δύο. Κοινό στοιχείο των δύο χαρακτηριστικών που θα εξεταστούν συνδυαστικά για την εξαγωγή του τελικού συμπεράσματος, είναι η αδυναμία απόδοσης ενός ξεκάθਾਰου ορισμού στην έννοια της ποιότητας. Τόσο αναφορικά με την ποιότητα των κερδών όσο και με την ποιότητα του ελέγχου θα χρησιμοποιηθούν στοιχεία αντιπροσωπευτικά αυτών και μέσα από την μελέτη τους θα εξετασθεί η σύνδεση που υπάρχει μεταξύ τους. Στο κεφάλαιο της Λογοτεχνικής Ανασκόπησης που ακολουθεί γίνεται εκτενής αναφορά σε προγενέστερες έρευνες και βιβλιογραφία που σχετίζονται με τα στοιχεία ποιότητας των κερδών, του ελέγχου αλλά και τη μεταξύ τους σύνδεση.

Σε γενικές γραμμές, το θέμα της ποιότητας των κερδών θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «αχανές» μολονότι από πολλούς μελετητές έχουν γίνει προσπάθειες να το οριοθετήσουν και να δώσουν έναν ακριβή ορισμό. Οι Schiper και Vincent (2003) υποστήριζαν πως η ποιότητα των κερδών θα έπρεπε να εξαιρεθεί από την θεωρία του οικονομικού εισοδήματος. Σε μια προσπάθεια διατύπωσης ενός ορισμού για την ποιότητα των κερδών οι Dechow και Schrand (2004) συνοψίζουν πως πρόκειται για ένα μέτρο του κατά πόσο τα κέρδη ως μέγεθος αντανακλούν την πραγματική επίδοση της επιχείρησης. Ακόμα και από τους δημιουργούς των λογιστικών προτύπων, ενώ γίνεται αναφορά στην ανάγκη ύπαρξης ποιοτικών οικονομικών καταστάσεων και ποιοτικών κερδών, δεν δίνεται ένας ακριβής ορισμός αυτών αλλά προσεγγίζονται μέσω των ποιοτικών χαρακτηριστικών που θα πρέπει να συγκεντρώνουν. Ακόμη, ξανά οι Dechow και Schrand (2004) υποστηρίζουν την ύπαρξη υψηλής ποιότητας κερδών όταν εναρμονίζονται με το πνεύμα και τους γενικούς κανόνες των λογιστικών προτύπων. Φυσικά θα πρέπει να απουσιάζουν φαινόμενα απάτης και τα νούμερα να αντανακλούν την εύλογη εικόνα της οικονομικής απόδοσης της επιχείρησης.

Όσον αφορά τον έλεγχο, οι Palmrose (1988) και DeAngelo (1981) ορίζουν την ποιότητα του ως τον συνδυασμό της πιθανότητας να εντοπιστούν και να αναφερθούν ουσιαστικά σφάλματα που υπάρχουν στις οικονομικές καταστάσεις. Πάνω σε αυτό ο Jubb (2000) συμπληρώνει πως η πιθανότητα αυτή εξαρτάται κατά κύριο λόγο από την ικανότητα και

τις γνώσεις του ελεγκτή να εντοπίσει το σφάλμα αλλά και από την ανεξαρτησία του, δηλαδή την κατάσταση που θα του επιτρέψει να εκφέρει ανεπηρέαστος τη γνώμη του όποια κι αν είναι αυτή.

Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα μελέτη προέρχονται από τη βάση δεδομένων DATASTREAM και τα δημοσιευμένα στοιχεία των εισηγμένων επιχειρήσεων στον Γενικό Δείκτη του Χρηματιστηρίου Αθηνών. Από το δείγμα που εκτείνεται από το 2005 έως το 2015 έχουν εξαιρεθεί οι τράπεζες και οι ασφαλιστικές εταιρείες. Το αποτέλεσμα της παλινδρόμησης δείχνει πως όντως υπάρχει θετική γραμμική σχέση ανάμεσα στην ποιότητα των κερδών και την ποιότητα του ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Το αποτέλεσμα αυτό είναι σύμφωνο με όσα απέδειξαν μέσα από την έρευνα τους Becker et al. (1998), Eisa (2008), Wuchum et al. (2011) και Guo (2014), Almomani (2015) χρησιμοποιώντας διαφορετικές μεταβλητές και διαφορετικές προσεγγίσεις.

3 Λογιστικά πρότυπα

Η Λογιστική αποτελεί ξεχωριστό επιστημονικό πεδίο των οικονομικών επιστημών και εντάσσεται στις κοινωνικές επιστήμες. Στην πιο απλή περιγραφή θα μπορούσε να ειπωθεί πως το αντικείμενο της είναι η καταγραφή των συναλλαγών μια επιχείρησης και ο προσδιορισμός του οικονομικού αποτελέσματος (κέρδος ή ζημιά) στο τέλος μιας χρονικής περιόδου. Η ανάγκη ύπαρξης της λογιστικής άρχισε να γίνεται επιτακτική από την αρχή της εμφάνισης οργανωμένων οικονομιών και υποτυπωδών μορφών επιχειρηματικών μονάδων. Η εξέλιξη της οικονομίας στο σύγχρονο κόσμο καθιστά τόσο τις οικονομικές επιστήμες γενικά όσο και τον ιδιαίτερο κλάδο τους τη λογιστική, πεδία συστηματικής έρευνας και εξέλιξης.

Το μέγεθος των οικονομικών μονάδων, η πολυπλοκότητα στην οργανωτική δομή και την σύνθεση τους, ο διαχωρισμός διοίκησης και ιδιοκτησίας, οι διαφορετικές ομάδες ενδιαφερομένων στα πλαίσια μιας επιχείρησης και τα διαφορετικά και συχνά αντικρουόμενα συμφέροντα που πρεσβεύουν, καθιστούν την παρακολούθηση αποφάσεων, συναλλαγών και αποτελεσμάτων ζήτημα ζωτικής σημασίας για την επιβίωση τους. Ενεργός και σπουδαίος λοιπόν, σε όλα τα παραπάνω ο ρόλος της λογιστικής η οποία τους τελευταίους αιώνες ήταν και παραμένει μια από τις ραγδαία εξελισσόμενες επιστήμες.

Σε διεθνές επίπεδο έχουν θεσπιστεί κανόνες, πρότυπα και πολιτικές λογιστικών εφαρμογών ώστε να υπάρχει συνοχή και ένας κοινός κώδικας ανάγνωσης της λογιστικής πληροφορίας. Αρχικά, το ρόλο αυτό ανέλαβε η Επιτροπή Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (International Accounting Standards Committee- I.A.S.C.) και εξέδωσε το πρώτο πρότυπο το 1975. Από το 2001 και μετά ενεργό ρόλο αναλαμβάνει το Σώμα Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (International Accounting Standards Board- I.A.S.B.) και συνεχίζει με την έκδοση πλέον των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης- Δ.Π.Χ.Π. Οι αρχές που αναφέρονται στους διεθνείς αυτούς κανόνες κατευθύνουν τους λογιστές στην απεικόνιση των γεγονότων και συναλλαγών που αφορούν την εκάστοτε επιχείρηση με απώτερο σκοπό τη σύνοψη αυτής της πληροφορίας ορθά και περιεκτικά στις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις που δημοσιεύονται ενδιάμεσα και στο τέλος της λογιστικής χρήσης.

Στην Ελλάδα το Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο (Ε.Γ.Λ.Σ.) καθιερώθηκε νομικά με τον νόμο 1041/1980, εφαρμόστηκε προαιρετικά από την 1^η Ιανουαρίου 1982 βάσει του προεδρικού διατάγματος 1123/1980, ενώ με τον νόμο 1882/1990 η εφαρμογή του κατέστη υποχρεωτική από όλες τις οντότητες που ελέγχονταν υποχρεωτικά από Ορκωτό Λογιστή. Τα Δ.Λ.Π. υιοθετήθηκαν στην Ελλάδα με τον νόμο 3229/2004, άρθρο 13 με πρώτη χρήση εφαρμογής το 2005. Τέλος, με τον Ν. 4308/2014 έχουμε τη θέσπιση των Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων που προσομοιάζουν διαχειριστικά περισσότερο στα Δ.Λ.Π. και παρουσιάζουν αναμορφωμένη την κωδικοποίηση του Ε.Γ.Λ.Σ.

3.1 Ποιότητα στις Οικονομικές Καταστάσεις

Ο ορισμός της ποιότητας των οικονομικών καταστάσεων με ξεκάθαρο και σαφή τρόπο δεν είναι εφικτός. Συνηθίζεται να ορίζεται μέσα από την επιβεβαίωση ύπαρξης ή μη σε αυτές επιμέρους ποιοτικών χαρακτηριστικών και την τήρηση ή μη των λογιστικών προτύπων κατά την προετοιμασία και την παρουσίαση τους. Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά όπως η IFAC (International Federation of Accountants) τα ορίζει είναι:

- Η σαφήνεια, δηλαδή η ικανότητα όσων έχουν βασικές γνώσεις οικονομικών να κατανοήσουν τις πληροφορίες που παρέχουν οι οικονομικές καταστάσεις.
- Η συνάφεια, δηλαδή η χρησιμότητα τους στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων που χρειάζονται αυτές τις πληροφορίες για να λάβουν αποφάσεις.
- Η αξιοπιστία, δηλαδή η απουσία ουσιωδών σφαλμάτων ή παραλήψεων που έχει ως αποτέλεσμα οι οικονομικές καταστάσεις να αντανακλούν την πραγματικότητα.
- Η συγκρισιμότητα, να παρέχουν δηλαδή στους χρήστες την δυνατότητα να μπορούν να χρησιμοποιούν τις πληροφορίες που περιέχουν για να συγκρίνουν δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις μεταξύ τους ανά έτος ή μια επιχείρηση διαχρονικά, δηλαδή κάθε χρόνο τα μεγέθη που δημοσιεύει μια επιχείρηση να έχουν συνέπεια ως προς τον υπολογισμό και την παρουσίαση και να είναι ενδεικτικά της εξέλιξης της.

3.2 Ποιότητα στα κέρδη

Ο κύριος λόγος ύπαρξης μια επιχείρησης όποια νομική μορφή και αν έχει, είναι η απόδοση κέρδους στον ιδιοκτήτη ή στους ιδιοκτήτες της. Οι οικονομικές καταστάσεις

παρέχουν πληροφορίες για διαφορετικά θεμελιώδη μεγέθη της επιχείρησης απαραίτητα για τους χρήστες στη λήψη αποφάσεων, ωστόσο αυτό που τους ενδιαφέρει κατά κύριο λόγο είναι το αποτέλεσμα, δηλαδή το κέρδος ή η ζημία.

Αναμφισβήτητα, πρώτο μέλημα όσων παρακολουθούν ή ενδιαφέρονται για κάποια επιχείρηση είναι το μέγεθος της κερδοφορίας της. Όσο μεγαλύτερα τα κέρδη τόσο μεγαλύτερο το ενδιαφέρον για την επιχείρηση. Ωστόσο, το μέγεθος αυτό έχει αξία για τους χρήστες και είναι πολύτιμο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων όταν είναι ποιοτικό. Συγκεκριμένα, υπάρχουν πολλοί τρόποι στα πλαίσια του νόμου και στο εύρος των αποφάσεων που επιτρέπουν τα λογιστικά πρότυπα, να επηρεαστεί το τελικό ποσό του κέρδους. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πώληση παγίων της επιχείρησης. Εφόσον τα πάγια αυτά πωληθούν με συμφέροντες όρους το κέρδος στο τέλος της χρήσης θα είναι μεγαλύτερο. Αυτό όμως δεν αντανακλά βελτίωση της λειτουργικότητας της επιχείρησης και την ικανότητα της να επαναληφθεί αυτή η κερδοφορία στο μέλλον μιας και η αποεπένδυση παγίων δεν μπορεί να θεωρηθεί καλός οίωνός για την πορεία της στο χρόνο. Έτσι, ενώ το κέρδος σαν «νούμερο» εμφανίζεται αυξημένο δεν είναι «ποιοτικό» και δεν θα μπορούσε να αποτελέσει αξιόπιστο στοιχείο στη λήψη αποφάσεων.

Επιπλέον, λαμβάνοντας υπόψη το παράδειγμα μιας εξαγωγικής επιχείρησης υπάρχουν παράγοντες όπως η ισοτιμία των νομισμάτων, μη ελεγχόμενοι από την οντότητα που επηρεάζουν το αποτέλεσμα της. Συγκεκριμένα, αν το νόμισμα της επιχείρησης είναι το ευρώ και πουλάει σε αμερικάνικα δολάρια, όταν η τιμή του δολαρίου πέφτει έναντι του ευρώ τότε τα κέρδη της επιχείρησης εμφανίζονται διογκωμένα. Αυτό είναι ένα αποτέλεσμα που δεν έχει προκύψει λόγω της βελτίωσης της θέσης της επιχείρησης ή από καλούς χειρισμούς της διοίκησης που θα βοηθήσουν την επιχείρηση να αναπτυχθεί. Αντίθετα, είναι κάτι συγκυριακό που δεν μπορεί να επαναληφθεί. Ομοίως και μια πληθωριστική οικονομία έχει ως αποτέλεσμα τα κέρδη να εμφανίζονται διογκωμένα χωρίς αυτό να έχει κάποιο αντίκρυσμα στη βελτίωση της λειτουργικότητας της οντότητας. Τέλος, είναι γνωστό πως από τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα υιοθετείται η αρχή του δεδουλευμένου στην αναγνώριση των εσόδων και των εξόδων. Επεξηγηματικά, τα έσοδα και τα έξοδα αναγνωρίζονται όταν καθίστανται δεδουλευμένα, τα μεν έσοδα όταν οι κίνδυνοι και τα οφέλη που απορρέουν από την ιδιοκτησία μεταβιβάζονται στον αγοραστή τα δε έξοδα όταν αναγνωρίζεται το αντίστοιχο έσοδο. Αυτομάτως λοιπόν η ύπαρξη κέρδους δεν συνδέεται με την είσπραξη χρημάτων, άρα επιλογές και χειρισμοί της διοίκησης μπορούν να προκαλέσουν την

αύξηση του σαν μέγεθος και ενδεχομένως την μείωση της ποιότητας του εφόσον δεν υπάρχει αντίκρισμα.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω για την ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων, ούτε για την ποιότητα των κερδών υπάρχει ένας γενικά παραδεκτός ορισμός. Ο λόγος είναι πως και πάλι η ποιότητα δεν είναι μια έννοια μονοσήμαντη, αλλά επηρεάζεται και εξαρτάται από τα επιμέρους στοιχεία κάθε επιχείρησης όπως οι ιδιαιτερότητες του κλάδου και του αντικειμένου της καθώς και οι λογιστικές πρακτικές που επιλέγει να εφαρμόσει. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αντικειμένου της επιχειρηματικής δραστηριότητας επηρεάζουν την ποιότητα των κερδών κατά τον βαθμό που αυτά δεν μεταβάλλονται έντονα σύμφωνα τον οικονομικό κύκλο και υπάρχει μια σταθερότητα ως προς τις ταμειακές ροές. Οι λογιστικές πρακτικές, αν χρησιμοποιηθούν κατά τρόπο ωφελμιστικό προς την επιχείρηση και αξιοποιώντας κάποια κενά της νομοθεσίας ή κάποια περιθώρια επιλογών προς τα στελέχη που αφήνουν τα λογιστικά πρότυπα, μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά την ποιότητα της δημοσιευμένης πληροφορίας.

Οι διαφορετικές ομάδες χρηστών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων προσεγγίζουν με διαφορετικό τρόπο την έννοια της ποιότητας των κερδών. Για καθεμιά από αυτές τις ομάδες ο όρος «ποιοτικά κέρδη» έχει διαφορετική ερμηνεία. Για παράδειγμα οι κανονιστικές αρχές θεωρούν ποιοτικά τα κέρδη εφόσον η διαδικασία σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων δεν παρεκκλίνει της προτεινόμενης από τα διεθνή πρότυπα. Σε γενικές γραμμές πάντως είναι αποδεκτό πως τα κέρδη θεωρούνται υψηλής ποιότητας όταν παρουσιάζουν ακριβοδίκαια την τρέχουσα οικονομική κατάσταση της επιχείρησης και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αξιόπιστη βάση πρόβλεψης της μελλοντικής της επίδοσης.

3.3 Χειραγώγηση αποτελεσμάτων

Κρίνεται αναγκαίο να γίνει μια σύντομη αναφορά στη διαχείριση των αποτελεσμάτων ή όπως αλλιώς αναφέρεται στη χειραγώγηση των κερδών (earnings management), καθώς αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες που στερεί από τα δημοσιευμένα κέρδη το χαρακτηριστικό της ποιότητας όταν παρατηρείται να λαμβάνει χώρα. Οι διοικήσεις που καταφεύγουν σε τέτοιες πρακτικές έχουν συνήθως προσωπικά και ωφελμιστικά κίνητρα, τα οποία κατά κύριο λόγο συνδέονται με τις προσωπικές τους απολαβές, την αξιολόγηση τους ως επαγγελματίες αλλά και την ικανότητα επιβίωσης

της επιχείρησης. Επισημαίνεται ξανά, πως όταν η διοίκηση χειραγωγεί το αποτέλεσμα στην πλειοψηφία των περιπτώσεων μπορεί να μην παραβιάζει κάποιο πρότυπο, αλλά να κινείται στα πλαίσια της ευελιξίας ως προς τη λήψη αποφάσεων που τα ίδια τα πρότυπα επιτρέπουν, για υιοθέτηση πολιτικών που αντανακλούν ορθότερα την χρηματοοικονομική θέση της επιχείρησης, πχ μέθοδος αποτίμησης αποθεμάτων, απόσβεσης παγίων, ποσοστό πρόβλεψης επισφαλών απαιτήσεων.

Ένας συνήθης τρόπος επηρεασμού του αποτελέσματος είναι η τακτική της εξομάλυνσης των κερδών (income smoothing), δηλαδή η προσπάθεια εμφάνισης μιας μικρής σταθερής αύξησης στα κέρδη παρά η ύπαρξη μεγάλων θετικών και αρνητικών αποκλίσεων που υποδεικνύουν αυξημένο κίνδυνο. Έτσι, στην περίπτωση αυτή όταν επιτυγχάνονται κέρδη που ξεπερνούν κατά πολύ τα αναμενόμενα, τα στελέχη επιλέγουν να «κρύψουν» ένα μέρος αυτών στα αποθεματικά και να το εμφανίσουν σε μελλοντικές λιγότερο κερδοφόρες ή και ζημιογόνες περιόδους.

Στον αντίποδα της προαναφερθείσας μεθόδου, είναι η τεχνική του «Big bath accounting» όπως είναι γνωστή. Σε αυτή την περίπτωση, η διοίκηση επιλέγει να διενεργήσει μεγαλύτερες αποσβέσεις στην τρέχουσα χρήση και να μειώσει το τρέχον αποτέλεσμα, ώστε με μικρότερα ποσά αποσβέσεων στο μέλλον να εμφανίσει περισσότερα κέρδη. Η εν λόγω τεχνική υιοθετείται συνήθως όταν αλλάζει η διοίκηση της εταιρείας ή όταν η εταιρεία βρίσκεται σε φάση ύφεσης. Γενικά, όταν οι προβλέψεις για τα κέρδη των επόμενων χρήσεων είναι δυσοίωνες χρησιμοποιείται η τεχνική του «Big bath accounting» ενώ όταν προβλέπεται αυξημένη κερδοφορία τίθεται σε εφαρμογή η τεχνική του «income smoothing».

Βέβαια, είτε με τον έναν είτε με τον άλλον τρόπο το τελικό αποτέλεσμα εμφανίζεται αλλοιωμένο και η αξιοπιστία των δημοσιευμένων κερδών ως μέγεθος φθίνει σημαντικά. Επομένως, είναι ορθό για σκοπούς πληρότητας να γίνει μια σύντομη αναφορά στα κίνητρα που ωθούν τα ανώτερα και ανώτατα στελέχη της διοίκησης στον επηρεασμό του αποτελέσματος. Αρχικά, τα στελέχη μπορεί να επηρεάσουν το αποτέλεσμα και να παρουσιάσουν αυξημένα κέρδη ώστε να λάβουν μεγαλύτερη αποζημίωση, κάποιο μπόνους και να γίνουν αποδέκτες επαγγελματικής αναγνώρισης και καταξίωσης. Ακόμα, μπορεί να επιλέξουν τη χειραγωγή του αποτελέσματος προκειμένου να παρουσιάσουν μια εξευγενισμένη εικόνα της επιχείρησης, που να επιτυγχάνει ή να ξεπερνά τα μεγέθη στόχους που έχουν θέσει οι οικονομικοί αναλυτές γεγονός που

οδηγεί σε θετική αποτίμηση της εταιρείας και αύξηση της τιμής της μετοχής της στο χρηματιστήριο. Άλλος ένας συνηθισμένος λόγος παρέμβασης από τα στελέχη της διοίκησης είναι η αποφυγή παράβασης των όρων δανειακών ή άλλων συμβάσεων που θέτουν συγκεκριμένους στόχους κερδοφορίας προκειμένου να συνεχίσουν να βρίσκονται σε ισχύ.

Ωστόσο, υπάρχει και η αντίθετη όψη και υπάρχουν περιπτώσεις που οι ασκούντες την διοίκηση επιδιώκουν να εμφανίσουν χαμηλότερα κέρδη. Πρόκειται εξίσου για περίπτωση χειραγώγησης του αποτελέσματος που του στερεί το στοιχείο της ποιότητας. Πιο συγκεκριμένα, κάποιες φορές υπάρχει κίνητρο εμφάνισης λιγότερων κερδών ώστε να αποφευχθούν πολιτικές πιέσεις ή κοινωνικές αντιδράσεις όταν υπάρχει αναβρασμός και δύσκολες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Ακόμα, το ποσό των κερδών μπορεί να περιοριστεί ώστε να εκλείψουν λόγοι νομοθετικών και κανονιστικών ρυθμίσεων που θα θέτουν περιορισμούς στην δυσανάλογη κερδοφορία μιας επιχείρησης σε σχέση με τις ομοειδείς της (π.χ. απειλή μονοπωλίου στην αγορά). Τέλος, η εμφάνιση ενός πιο συντηρητικού αποτελέσματος αποθαρρύνει τα εργατικά σωματεία από το να ζητούν αυξήσεις για τους εργαζόμενους κυρίως σε εποχές γενικότερης οικονομικής πίεσης.

4 Έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, οι ομάδες συμφερόντων που σχετίζονται με μια επιχείρηση είναι πολλές και συχνά με διαφορετικά ή και αντιφατικά συμφέροντα μεταξύ τους. Τα Δ.Λ.Π και τα Δ.Π.Χ.Π. αν και παρέχουν την καθοδήγηση και τις αρχές για την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων δεν μπορούν να διασφαλίσουν την τήρηση τους. Πάντα δίδεται η ευχέρεια στη διοίκηση μιας επιχείρησης να προβεί σε κρίσεις και να λάβει αποφάσεις σχετικά με εκτιμήσεις ποσών και απεικόνιση γεγονότων κατά τον πιο εύλογο τρόπο, μιας και η διοίκηση γνωρίζει όσο κανείς άλλος κάθε τι που αφορά στον τρόπο λειτουργίας της οντότητας. Στο σημείο αυτό, υπεισέρχεται η έννοια της Ελεγκτικής, κλάδου της λογιστικής που αφορά στον έλεγχο μεθόδων και διαδικασιών που εφαρμόστηκαν αλλά και κρίσεων της ανώτερης διοίκησης, και αποτυπώνονται στα ποσά και τις πληροφορίες που έχουν συμπεριληφθεί στην ετήσια οικονομική έκθεση που δημοσιεύει η οντότητα. Επιφορτισμένοι με τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων είναι οι Ορκωτοί Ελεγκτές- Λογιστές. Οι Ορκωτοί Λογιστές, οφείλουν να είναι πάντα Ανεξάρτητοι ως προς την οντότητα που ελέγχουν. Ως επιστήμονες, πρέπει να διαθέτουν «αυξημένα επαγγελματικά προσόντα», να είναι αντικειμενικοί, ηθικοί, εχέμυθοι, να διαθέτουν κριτικό πνεύμα και επαγγελματικό σκεπτικισμό.

Στην Ελλάδα, ο νόμος 5076/1931 που προέβλεπε τη δημιουργία του Σώματος Ορκωτών Λογιστών (ΣΟΛ) αποτελεί το πρώτο βήμα θεσμοθέτησης του εξωτερικού ελέγχου επί των οικονομικών καταστάσεων. Βάσει του Ν.Δ. 3329 το ΣΟΛ υπήρξε το βασικό ελεγκτικό όργανο στη χώρα μέχρι και το 1992. Το Προεδρικό Διάταγμα 226/1992 αφορούσε στην δημιουργία του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ), τα μέλη του οποίου είναι οι ορκωτοί ελεγκτές.

4.1 Ο Ρόλος του Ορκωτού Λογιστή- Ελεγκτή

Η διάσταση διοίκησης και ιδιοκτησίας στις σύγχρονες επιχειρήσεις, οι πολλές και διαφοροποιημένες ως προς τα συμφέροντα ομάδες που ενδιαφέρονται για τη λειτουργία και τα αποτελέσματα τους, έχουν καταστήσει τον εξωτερικό έλεγχο αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης επιχειρηματικής πραγματικότητας. Η διαύγεια στις συναλλαγές και τη διαχείριση που ασκεί η ανώτερη διοίκηση είναι ζήτημα καθολικό σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ο εξωτερικός ελεγκτής είναι άτομο ανεξάρτητο ως προς την οντότητα, όπου εφαρμόζοντας με συνέπεια και σύνεση την ελεγκτική μεθοδολογία εντοπίζει σφάλματα ή παραλήψεις, εκούσια ή ακούσια ως προς την απεικόνιση των συναλλαγών και την σύνταξη των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων. Το έργο του είναι δύσκολο και με υψηλές από όλες τις πλευρές απαιτήσεις. Για αυτό και καθίσταται αναγκαία τόσο η ακαδημαϊκή και επαγγελματική του κατάρτιση όσο και η συμμόρφωση του με τους κανόνες και τους θεσμούς που διέπουν το επάγγελμα.

Ποιοτικά στοιχεία του χαρακτήρα του όπως το ήθος και η ακεραιότητα του είναι που συμβάλλουν καθοριστικά στο ρόλο και στο έργο του. Πέρα όμως από αυτά, το σημαντικότερο στοιχείο που οφείλει να διατηρεί ένας ελεγκτής και να είναι και στο ευρύ κοινό σαφές ότι διατηρεί, είναι η ανεξαρτησία του και η ανεπηρέαστη σκέψη του. Όπως ορθά διατυπώνεται στον κώδικα ηθικής του IESBA (International Ethics Standards Board of Accountants), ο ορκωτός ελεγκτής πρέπει να διατηρεί “Independence of Mind” και “Independence in Appearance”. Η πρώτη κατάσταση αναφέρεται στην ικανότητα του ελεγκτή να μπορεί να εκφράσει τη γνώμη του χωρίς επιδράσεις και επιρροές που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την επαγγελματική του κρίση. Στη δεύτερη κατάσταση δίνεται έμφαση στην άποψη που θα μπορούσε να σχηματίσει κάποιος τρίτος, καλά πληροφορημένος με αντίληψη και γνώση, για κάποια ελεγκτική εταιρεία, ομάδα ελέγχου ή μεμονωμένο ελεγκτή ότι έχει θιγεί η αντικειμενικότητα και η ακεραιότητα τους λόγω κάποιων συγκεκριμένων γεγονότων ή σχέσεων. Ο ελεγκτής είναι τρίτο μέρος, ανεξάρτητο προς την οντότητα και αυτή τη θέση πρέπει να διατηρεί καθόλη τη διάρκεια της υλοποίησης του έργου του. Αυτό είναι το «μήνυμα» που εκπέμπει ο ελεγκτής προς το ευρύ κοινό και αυτό είναι και το εχέγγυο για την εμπιστοσύνη του κοινού προς αυτόν και το ρόλο του.

Σε κάθε ελεγκτική διαδικασία, ο Ορκωτός Ελεγκτής δεν λαμβάνει απλά κάποια μεγέθη όπου εκτελεί υπολογισμούς για να διαπιστώσει την ακρίβεια τους. Αυτό είναι μόνο ένα τυπικό κομμάτι. Το σημαντικότερο όλων είναι πως σε κάθε διαδικασία ο ελεγκτής χρησιμοποιεί την κρίση του για να λάβει αποφάσεις. Σε αυτό το σημείο λοιπόν, το ήθος και ο επαγγελματισμός του είναι που πρέπει να διασφαλίσουν πως οι αποφάσεις αυτές είναι αμερόληπτες και αντικειμενικές. Μόνο έτσι καλλιεργείται η εμπιστοσύνη του επενδυτικού κοινού και των άλλων ομάδων συμφερόντων προς τον θεσμό του Εξωτερικού Ελέγχου προσδίδοντας του ποιότητα.

4.2 Πιστοποιητικό Ελέγχου

Η διαδικασία του εξωτερικού ελέγχου ολοκληρώνεται με την έκδοση της έκθεσης του ελεγκτή (πιστοποιητικό ελέγχου). Τα ελεγκτικά τεκμήρια έχουν συγκεντρωθεί, αξιολογηθεί και στην έκθεση του διατυπώνει την γνώμη του ως προς την «εύλογη παρουσίαση» των οικονομικών καταστάσεων. Η δομή του πιστοποιητικού είναι τυποποιημένη.

Αρχικά γίνεται αναφορά σε ποιους απευθύνεται, και αυτοί είναι οι μέτοχοι της εταιρείας εφόσον η νομική της μορφή είναι ανώνυμη εταιρεία. Στη συνέχεια αναφέρεται το αντικείμενο του ελέγχου και η χρήση που αφορά ο συγκεκριμένος έλεγχος. Έπειτα, υπό τον τίτλο «Ευθύνη της διοίκησης» γίνεται σαφές πως υπεύθυνη για τη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων αλλά και την ύπαρξη κατάλληλων εσωτερικών δικλίδων που διασφαλίζουν την ακεραιότητα του αποτελέσματος είναι η διοίκηση της ελεγχόμενης μονάδας. Στην επόμενη ενότητα, αναφέρεται η ευθύνη του ελεγκτή η οποία περιορίζεται στην έκφραση γνώμης και περιγράφονται οι διαδικασίες που ακολουθούνται από την πλευρά του. Μέχρι αυτό το σημείο, η σειρά που ακολουθείται είναι αυτή και είναι κοινή σε όλες τις εκθέσεις ελέγχου από όλες τις ελεγκτικές εταιρείες μικρότερες ή μεγαλύτερες. Στη συνέχεια ανάλογα με τα ευρήματα του ελέγχου και τον τύπο της γνώμης που θα εκφραστεί, πέρα από την παράγραφο «Γνώμη του Ελεγκτή» μπορεί να υπάρχουν παράγραφοι όπως «Βάση για γνώμη με επιφύλαξη», «Έμφαση θέματος» και «Αναφορά επί νομικών θεμάτων». Για τις παραγράφους αυτές υπάρχει συγκεκριμένη θέση στο πιστοποιητικό του ελεγκτή και θα γίνει εκτενής αναφορά παρακάτω που θα παρουσιαστούν οι διαφορετικές μορφές γνώμης που μπορεί να φέρει μια έκθεση ελέγχου. Τέλος, στην έκθεση αναγράφεται η ημερομηνία, ο τόπος και υπογράφεται από τον ορκωτό λογιστή.

Ο όρος «εύλογη παρουσίαση» που αναφέρθηκε προηγουμένως σημαίνει πως οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από αριθμητικά σφάλματα, οι υποθέσεις που έχει στηριχθεί η διοίκηση είναι σύμφωνες με το θεσμικό πλαίσιο λογιστικής παρουσίασης, εμφανίζονται οι σωστοί λογαριασμοί και τα ποσά που έχουν κατηγοριοποιηθεί σε αυτούς είναι εξίσου σωστά. Κατά τη διάρκεια της ελεγκτικής διαδικασίας ενδεχομένως να εντοπιστούν κάποια σημαντικά σφάλματα που οφείλονται είτε σε άγνοια, είτε σε αριθμητικό υπολογισμό είτε ακόμα και σε κάποια σκόπιμη ενέργεια. Εφόσον γίνει σύσταση από τον ελεγκτή στη διοίκηση της επιχείρησης και τους κοινοποιηθούν τα σφάλματα, οι τελευταίοι καλούνται να τα διορθώσουν. Αν δεν

συμμορφωθούν με τις υποδείξεις του ελεγκτή τότε αυτός οφείλει να το γνωστοποιήσει στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων μέσα από την έκθεση του.

Έχοντας λοιπόν ολοκληρώσει την ελεγκτική εργασία, ο ελεγκτής πρέπει να αξιολογήσει την καταλληλότητα και την επάρκεια των στοιχείων που συγκέντρωσε και κατέγραψε στα φύλλα εργασίας του. Με βάση το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 700, ο ελεγκτής οφείλει να στηρίξει τα συμπεράσματα του στα ελεγκτικά τεκμήρια που έχει συλλέξει και να δηλώσει αν «... οι οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν εύλογα, από κάθε ουσιώδη άποψη...» τη χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης, όπως ισχυρίζεται η διοίκηση. Γενικά, η γνώμη που θα εκφραστεί μπορεί να είναι σύμφωνη γνώμη, αρνητική γνώμη ή και άρνηση γνώμης. Πιο αναλυτικά και με βάση τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου ισχύει η εξής κατηγοριοποίηση:

1. Απλή σύμφωνη γνώμη (standard unqualified report).

Σε αυτήν την περίπτωση, ο ελεγκτής δηλώνει πως συμφωνεί πως οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις που έχει καταρτίσει η διοίκηση της εταιρείας παρουσιάζουν εύλογα από κάθε ουσιώδη πλευρά τη χρηματοοικονομική τη θέση.

2. Διαφοροποιημένη έκθεση (Modified audit report) χωρίς επηρεασμό της γνώμης του ελεγκτή.

Η διαφοροποιημένη έκθεση ελέγχου χωρίς να επηρεαστεί η γνώμη του ελεγκτή εκδίδεται όταν κατά την κρίση του ελεγκτή οι οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν εύλογα την χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης αλλά υπάρχουν κάποια θέματα για τα οποία απαιτείται να γίνει ξεχωριστή μνεία στην έκθεση ώστε να δοθούν πρόσθετες πληροφορίες ή διευκρινήσεις (σύμφωνη γνώμη με θέματα έμφασης- Unqualified opinion, Emphasis of Matter or Other Matter). Η παράγραφος της έμφασης στο εκδιδόμενο πιστοποιητικό τοποθετείται ακριβώς από κάτω από την παράγραφο της γνώμης του ελεγκτή και τιτλοφορείται συνήθως «Έμφαση θέματος».

Η παράγραφος αυτή προστίθεται καθώς ο ελεγκτής θεωρεί πως το περιεχόμενο της είναι σημαντικό να το έχουν εντοπίσει οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων που καλούνται να λάβουν αποφάσεις στηριζόμενοι σε αυτές. Επιπλέον, στην παράγραφο αυτή ο ελεγκτής πρέπει να κάνει σαφές πως πρόκειται για σύμφωνη γνώμη και όχι γνώμη με εξαίρεση. Εξάλλου, το θέμα της έμφασης είναι κάτι που η επιχείρηση έχει ήδη αναφέρει στο προσάρτημα που συνοδεύει τις οικονομικές καταστάσεις, απλά μέσα από τον ελεγκτή δίνεται έμφαση σε αυτό. Αν αυτό δεν είχε κατάλληλα γνωστοποιηθεί, τότε

ανάλογα με τη σημαντικότητα του η γνώμη του ελεγκτή θα εντασσόταν σε διαφορετική κατηγορία.

Κατά κύριο λόγο, το θέμα έμφασης περιλαμβάνει ζητήματα που μπορεί να επηρεάσουν στο μέλλον την χρηματοοικονομική κατάσταση της οντότητας. Η μία βασική κατηγορία θέματος έμφασης είναι η αδυναμία ομαλής συνέχισης δραστηριότητας. Μία άλλη, αφορά θέματα ουσιώδους αβεβαιότητας, δηλαδή ζητήματα που το μέγεθος της ενδεχόμενης επίπτωσης τους είναι σημαντικό και είναι αναγκαίο να έχει γνωστοποιηθεί ξεκάθαρα ώστε να μπορεί να θεωρηθεί πως η απεικόνιση των χρηματοοικονομικών γεγονότων είναι εύλογη.

3. Διαφοροποιημένη έκθεση (modified audit report) με επηρεασμό της γνώμης του ελεγκτή.

Όταν τα ευρήματα του ελέγχου είναι σημαντικά και η διοίκηση της ελεγχόμενης οντότητας δεν δείχνει να συμμορφώνεται με τις συστάσεις του ελεγκτή και να τα διορθώνει, τότε η έκθεση ελέγχου δεν μπορεί να είναι ούτε απλή σύμφωνη γνώμη ούτε και γνώμη με θέματα έμφασης. Ανάλογα με την σημαντικότητα των ζητημάτων και το εύρος της επίπτωσης τους στις οικονομικές καταστάσεις, διακρίνουμε τις εξής περιπτώσεις:

- a. Γνώμη με εξαιρέσεις (Qualified opinion)
- b. Αρνητική γνώμη (Adverse Opinion)
- c. Άρνηση γνώμης (Disclaimer of Opinion)

Οι λόγοι που οδηγούν σε κάποια από αυτές τις κατηγορίες γνώμης είναι είτε η διαφωνία με την οικονομική οντότητα ως προς την καταλληλότητα των λογιστικών πολιτικών που υιοθετεί και εφαρμόζει, η επάρκεια και το περιεχόμενο των γνωστοποιήσεων που έχει συμπεριλάβει στις σημειώσεις, είτε περιορισμός από την πλευρά της διοίκησης στο πεδίο ελέγχου (scope limitation).

Αν ο ελεγκτής έχει περιορισμένο ελεγκτικό πεδίο λόγω συνθηκών ή με ευθύνη της διοίκησης ή υπάρχουν ουσιώδη (material) λάθη στις οικονομικές καταστάσεις τότε και στις δύο περιπτώσεις θα εκδώσει πιστοποιητικό με γνώμη με εξαιρέσεις (Qualified opinion). Αν όμως το ελεγκτικό πεδίο είναι περιορισμένο ή υπάρχουν λάθη στις οικονομικές καταστάσεις και σε κάθε μια από τις δύο αυτές περιπτώσεις η επίπτωση είναι ουσιώδης (material) και διάχυτη (pervasive) στο σύνολο των οικονομικών

καταστάσεων, τότε ο ελεγκτής για την πρώτη περίπτωση θα αρνηθεί να εκφράσει γνώμη επί των οικονομικών καταστάσεων (Disclaimer of Opinion) και στη δεύτερη περίπτωση θα εκδώσει πιστοποιητικό με αρνητική γνώμη (Adverse Opinion).

4.3 Κώδικας Δεοντολογίας και Ηθικής

Το επάγγελμα του Ορκωτού Ελεγκτή δεν είναι το μοναδικό που διέπεται από ηθικούς κανόνες και υπάρχει κώδικας επαγγελματικής δεοντολογίας. Είναι όμως ένα επάγγελμα που η αξιακή και ηθική του υπόσταση είναι εγγύς της ποιότητας του και βάση στήριξης της εμπιστοσύνης του κοινού, των επενδυτών, των μετόχων, του επιχειρηματικού κόσμου και των κυβερνήσεων. Σε διεθνές επίπεδο ισχύει ο κώδικας επαγγελματικής δεοντολογίας που έχει θεσπίσει το IESBA (International Ethics Standards Board of Accountants) και αφορά σε πρότυπα συμπεριφοράς των επαγγελματιών Ελεγκτών. Ο κώδικας αναφέρει πως ένα Ορκωτός Ελεγκτής θα πρέπει να διατηρεί τα εξής χαρακτηριστικά:

1. Ακεραιότητα (Integrity). Ο ελεγκτής οφείλει να είναι έντιμος, δίκαιος, άτομο κύρους και εμπιστοσύνης σε όλες τις επαγγελματικές συναναστροφές. Πρέπει να διατηρεί την κρίση του ανεπηρέαστη και να αποφεύγει πράξεις και συναλλαγές που θα μπορούσαν να επισκιάσουν τα χαρακτηριστικά του αυτά, όπως για παράδειγμα λήψη δώρων μεγάλης αξίας από πελάτες του.
2. Αντικειμενικότητα (Objectivity). Η αμεροληψία του ελεγκτή κατά την άσκηση του έργου του είναι ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο του επαγγέλματος. Είναι αναγκαίο να μένει πάντα ουδέτερος και αντικειμενικός σε κάθε επαγγελματική συνεργασία ώστε να μπορεί να διασφαλίσει την ορθότητα και την αξιοπιστία του αποτελέσματος του ελέγχου που διενεργεί. Για να διασφαλίσει την αντικειμενικότητα του, ο ελεγκτής οφείλει:
  - Να μην έχει οικονομικής φύσης συναλλαγές με την ελεγχόμενη οντότητα, πέρα από τη νόμιμη ελεγκτική αμοιβή του.
  - Να μην τον συνδέει με την ελεγχόμενη μονάδα κάποια πρόσφατη επαγγελματική συνεργασία.
  - Όταν μια ελεγκτική εταιρεία παρέχει και άλλες υπηρεσίες στον ίδιο πελάτη πέρα από ελεγκτικές, να μην είναι η έκταση τους και η σημασία τους τέτοια όπου να λαμβάνονται διοικητικές αποφάσεις και ο ελεγκτής να κληθεί να ελέγξει στην ουσία αυτές τις αποφάσεις και άρα την εταιρεία του.

- Να μην υπάρχουν προσωπικές και στενές οικογενειακές σχέσεις του ελεγκτή με άτομα της ελεγχόμενης οντότητας που είναι σε θέσεις λήψης αποφάσεων και μπορούν να βλάψουν την αντικειμενικότητα και την ανεξαρτησία του.
  - Η αμοιβή που λαμβάνει από έναν μόνο πελάτη να μην είναι σημαντικό ποσοστό των ετήσιων αμοιβών του, γεγονός που δημιουργεί σχέση εξάρτησης με τον πελάτη και προκαλεί μελανά σημεία στην ανεξαρτησία του ελεγκτή.
  - Σε τακτά χρονικά διαστήματα ο ελεγκτής και η ελεγκτική ομάδα πρέπει να αλλάζουν ώστε να αποφεύγεται η ανάπτυξη πολύ στενών σχέσεων με τον πελάτη (familiarity threat), στοιχείο που μπορεί να φθίρει την αντικειμενικότητα των ατόμων.
3. Επαγγελματική ικανότητα και επιμέλεια (Professional competence and due care). Ο Ορκωτός Λογιστής πρέπει να επιμορφώνεται και να ενημερώνεται συνεχώς, να διατηρεί τις επαγγελματικές του ικανότητες και δεξιότητες σε άριστο επίπεδο ώστε να παρέχει υψηλού επιπέδου ελεγκτικές υπηρεσίες. Σε κάθε συνεργασία του οφείλει να επιδεικνύει επιμέλεια και τη δέουσα φροντίδα κατά την άσκηση των καθηκόντων του.
  4. Εχεμύθεια (Confidentiality). Η φύση της διαδικασίας του ελέγχου φέρει τον ελεγκτή σε επαφή με προσωπικά δεδομένα και εμπιστευτικές πληροφορίες που αφορούν στην ελεγχόμενη οικονομική μονάδα. Είναι καθήκον των ελεγκτών να προστατεύσουν τις πληροφορίες που λαμβάνουν και επεξεργάζονται. Χωρίς σχετική εξουσιοδότηση δεν μπορούν να αποκαλύπτουν πληροφορίες τόσο σε τρίτα μέρη όσο και σε φορείς εντός της επιχείρησης οι οποίοι δεν έχουν επαφή με αυτές και δεν είναι αναγκαίο να τις γνωρίζουν. Καθήκον στην διασφάλιση των δεδομένων και την εχεμύθεια έχει όλη η ομάδα ελέγχου, όχι μόνο για όσο χρονικό διάστημα διαρκούν οι ελεγκτικές διαδικασίες αλλά και μετά το πέρας αυτών ή την αντικατάσταση της ομάδας ελέγχου. Μόνη εξαίρεση στην αποκάλυψη πληροφοριών σε τρίτους είναι αν συντρέχουν λόγοι νομιμότητας και είναι καθήκον του ελεγκτή να ενημερωθούν οι αρμόδιες αρχές.
  5. Επαγγελματική συμπεριφορά (Professional Behavior). Η δράση του Ορκωτού Ελεγκτή πρέπει να είναι σύμφωνη με τους νόμους και τους κανονισμούς και πάντα στόχος του πρέπει να είναι η διασφάλιση της καλής φήμης του επαγγέλματος του.

4.4 Κίνδυνοι Παραβίασης του Κώδικα Δεοντολογίας

Στον κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας αναφέρονται οι θεμελιώδεις αρχές που κάθε επαγγελματίας ελεγκτής οφείλει να γνωρίζει και φυσικά να τηρεί. Ωστόσο, η ανθρώπινη φύση δεν είναι εφικτό να είναι ιδανική και είναι λογικό να υπάρχουν καταστάσεις που δημιουργούν απειλές ως προς την τήρηση των αρχών του κώδικα. Οι απειλές αυτές αναγνωρίζονται και καταγράφονται ως εξής:

- Ίδιο συμφέρον (Self-interest threat). Πρόκειται για τον κίνδυνο λόγω προσωπικού οικονομικού ή άλλου συμφέροντος ο ελεγκτής να μην εφαρμόσει τη δέουσα επαγγελματική κρίση και συμπεριφορά.
- Αυτοανασκόπηση (Self-review threat). Όταν ο ελεγκτής κληθεί να αξιολογήσει αποτελέσματα και κρίσεις που έγιναν προγενέστερα από τον ίδιο ή συνάδελφο του στην ελεγκτική εταιρεία στην οποία ανήκει, ελλοχεύει ο κίνδυνος να μην λάβει σωστές αποφάσεις και να μην είναι αντικειμενικός στην κρίση του.
- Συνηγορία (Advocacy threat). Πρόκειται για τον κίνδυνο ο ελεγκτής να έχει λειτουργήσει ως εκπρόσωπος ή συνήγορος της οικονομικής οντότητας που ελέγχει.
- Εκφοβισμός (Intimidation threat). Ο κίνδυνος ο Ορκωτός Ελεγκτής να δέχεται πιέσεις και ως θύμα εκφοβισμού να μην μπορέσει να λειτουργήσει αντικειμενικά και απρόσκοπτα στην άσκηση των καθηκόντων του.

Εφόσον οι απειλές που μπορεί να προκύψουν είναι γνωστές, υπάρχουν και εφαρμόζονται μέτρα για την αντιμετώπιση και κατά το δυνατόν εξάλειψη αυτών των απειλών. Τα μέτρα αυτά στη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρονται ως safeguards (σανίδες σωτηρίας) και έχουν θεσπιστεί είτε από το ίδιο το επάγγελμα (επαγγελματικές οργανώσεις) είτε από τις ανεξάρτητες εποπτικές αρχές και την πολιτεία. Ακόμα και σε εταιρικό επίπεδο, οι ελεγκτικές εταιρείες έχουν αυστηρούς εσωτερικούς κανονισμούς για να προστατεύσουν το επάγγελμα, το κύρος και τη φήμη τους.

4.5 Ο Νόμος Sarbanes Oxley

Ο νόμος Sarbanes- Oxley ή SOX όπως συνήθως αναφέρεται, θεσπίστηκε τον Ιούλιο του 2002 στις Η.Π.Α. έπειτα από μια σειρά μεγάλων οικονομικών σκανδάλων που συγκλόνισαν τη διεθνή οικονομία. Αποκορύφωμα, το σκάνδαλο της Enron το 2001, η

κατάρρευση της οποίας συμπαρέσυρε και την ελεγκτική εταιρεία Arthur Andersen η οποία ήταν ο ελεγκτής της Enron και ήταν μία εκ των μεγαλύτερων ελεγκτικών εταιρειών παγκοσμίως. Βασική επιδίωξη του νόμου αυτού, είναι η ελαχιστοποίηση και κατά το δυνατόν εξάλειψη φαινομένων απάτης που αφορούν στα δημοσιευμένα λογιστικά και οικονομικά αποτελέσματα των εταιρειών. Μέσα από τα άρθρα του προάγει την ανεξαρτησία των ελεγκτικών εταιρειών, την ποιότητα και την διαφάνεια στην αποτύπωση των οικονομικών γεγονότων στις δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων και την ενίσχυση της Εταιρικής Διακυβέρνησης. Στις μελέτες τους οι Koehn και Del Vecchio (2004), Ciesielski και Weirich (2006) υποστηρίζουν πως το ελεγκτικό περιβάλλον άλλαξε ριζικά με τη θέσπιση και την εφαρμογή του SOX. Ακόμα, οι Rittenberg και Miller (2005), συνοψίζουν τους βασικούς στόχους του νόμου SOX ως προς την ανεξαρτησία των ελεγκτικών εταιρειών, την αντικειμενικότητα των ερευνών, την ανάγκη ύπαρξης γραπτού νόμου- κανονισμού, την ενίσχυση της εταιρικής διακυβέρνησης και την βελτίωση της ποιότητας των πληροφοριών που περιέχουν οι δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις.

Ακολουθεί μια συνοπτική αναφορά στα σημαντικά σημεία και τις καινοτομίες που εισήγαγε ο νόμος SOX.

- Η Ανεξάρτητη Επιτροπή Ελέγχου (Independent Audit Committee), αποτελείται από ανεξάρτητα μη εκτελεστικά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου και είναι επιφορτισμένη με την επιλογή της ελεγκτικής εταιρείας, τις απολαβές και την επίβλεψη της. Υπάρχουν πλέον αυστηροί κανόνες και ασυμβίβαστα στην παροχή ελεγκτικών και μη ελεγκτικών υπηρεσιών από την ίδια ελεγκτική εταιρεία στον ίδιο πελάτη. Οι περιορισμοί διαφέρουν για τις εισηγμένες και μη εισηγμένες επιχειρήσεις.
- Οι Γενικοί Διευθυντές (CEO) και οι Οικονομικοί Διευθυντές (CFO) των επιχειρήσεων, σε κάθε Δελτίο που περιλαμβάνει οικονομικές καταστάσεις και υποβάλλεται στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (Securities and Exchange Commission- SEC) –πλην ελαχίστων εξαιρέσεων- οφείλουν να πιστοποιούν εγγράφως την ακρίβεια των οικονομικών πληροφοριών που περιέχονται και την επάρκεια των ελεγκτικών διαδικασιών που εφαρμόστηκαν από τη μονάδα τους.
- Ο νόμος SOX απαγορεύει ρητά τη χορήγηση δανείων των εισηγμένων εταιρειών προς τα ανώτερα και ανώτατα στελέχη τους ή τα μέλη του Διοικητικού

Συμβουλίου και προβλέπει πως για ήδη υπάρχοντα δάνεια δεν μπορούν να γίνουν τροποποιήσεις, αυξήσεις ή ανανεώσεις αυτών.

- Οι ελεγκτικές εταιρείες θα πρέπει κατ' υπόδειξη της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (Securities and Exchange Commission- SEC), εφόσον θεωρεί αναγκαία αυτήν την πληροφόρηση για το κοινό συμφέρον και τους επενδυτές, να παρέχουν όλες τις αναγκαίες πληροφορίες για την περιουσιακή τους διάρθρωση και τα αποτελέσματα εκμετάλλευσης.
- Σε κάθε Ετήσιο Δελτίο που υποβάλλεται στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και αναφέρεται σε οικονομικά αποτελέσματα, θα πρέπει να περιλαμβάνονται γνωστοποιήσεις για όλες τις σημαντικές διορθώσεις που πραγματοποιήθηκαν από τους Ελεγκτές.
- Τέλος, άλλαξε το εύρος και τη σημαντικότητα των ευθυνών των ελεγκτών. Πλέον πολλές πράξεις θεωρούνται κακουργήματα, όπως για παράδειγμα η παραποίηση και καταστροφή αρχείων που στοχεύουν στην παρεμπόδιση ελέγχου από τις εποπτικές αρχές, η σκόπιμη καταστροφή αρχείων και φύλλων εργασίας πριν το πέρας πενταετίας από την διενέργεια του ελέγχου και η ηθελημένη συμμετοχή του ελεγκτή σε σχέδιο απάτης για την παραπλάνηση του επενδυτικού κοινού.

Επιπρόσθετα, σημείο αναφοράς για τον νόμο SOX είναι η ίδρυση του Συμβουλίου Εποπτείας Ελεγκτών Εισηγμένων Επιχειρήσεων (Public Company Accounting Oversight Board- PCAOB). Το Συμβούλιο αυτό έχει ρόλο εποπτικό ως προς τις ελεγκτικές εταιρείες και διευρυμένες εξουσίες, όπως η δυνατότητα ανάκλησης της άδειας λειτουργίας οποιασδήποτε ελεγκτικής εταιρείας ή μεμονωμένου ελεγκτή εφόσον αποδειχθεί εκούσια παραβίαση της επαγγελματικής δεοντολογίας. Όλες οι ελεγκτικές εταιρείες που διεξάγουν ελέγχους σε εισηγμένες επιχειρήσεις οφείλουν να εγγραφούν στο PCAOB και κάθε μια από αυτές που έχει ως πελάτες της πάνω από εκατό εισηγμένες επιχειρήσεις υπόκεινται σε ετήσιο έλεγχο από το Εποπτικό Συμβούλιο.

4.6 Ο θεσμός του Ελέγχου στην Ελλάδα

Τα μεγάλα διεθνή σκάνδαλα και ο νόμος SOX επηρέασαν και την Ελλάδα και έναν χρόνο αργότερα, το 2003 θεσπίστηκε ο νόμος 3148/2003 που αφορούσε στην ίδρυση της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (Ε.Λ.Τ.Ε.). Πρόκειται για Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου που θεσπίστηκε έπειτα από κυβερνητική πρωτοβουλία η

οποία αποσκοπούσε στην βελτίωση της ποιότητας των ελέγχων που διενεργούνται από τις ελεγκτικές εταιρείες και στην τόνωση της εμπιστοσύνης και της κοινωνικής υπευθυνότητας των ορκωτών λογιστών. Η ΕΛΤΕ θέσπισε το 2004 τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα η τήρηση των οποίων είναι υποχρεωτική από όλους τους ορκωτούς ελεγκτές. Στην πραγματικότητα την επιτροπή απαρτίζουν δύο εποπτικά συμβούλια, το Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου (ΣΠΕ) που ασχολείται με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα και τον Κώδικα Δεοντολογίας της IFAC και η Επιτροπή Επαγγελματικών Εξετάσεων (ΕΕΕ) που ασχολείται με τις επαγγελματικές εξετάσεις των ελεγκτών, την πρακτική άσκηση και την χορήγηση άδειας ασκήσεως επαγγέλματος.

Τα κύρια καθήκοντα και αρμοδιότητες της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων είναι τα παρακάτω:

- Ένα από τα θεμελιώδη καθήκοντα της επιτροπής είναι η εισήγηση προς τον Υπουργό Οικονομικών σημαντικών θεμάτων που αφορούν στη Λογιστική Τυποποίηση και τον Έλεγχο, στο Γενικό Λογιστικό Σχέδιο και τα Κλαδικά Λογιστικά Σχέδια, τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα και βέβαια την εναρμόνιση και την συμπόρευση όλων αυτών με το Ευρωπαϊκό Δίκαιο και τις διεθνείς υποδείξεις. Υπεύθυνο όργανο για τα ζητήματα αυτά είναι το Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης (ΣΛΟΤ).
- Στις αρμοδιότητες της ΕΛΤΕ περιλαμβάνονται και λογιστικά ζητήματα του Δημοσίου, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού και άλλων δημόσιων φορέων.
- Έχει εποπτικό ρόλο επί του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών για το κατά πόσο τηρούνται οι κανόνες που αφορούν στο επάγγελμα του ελεγκτή.
- Η ΕΛΤΕ προβαίνει σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες και διαδικασίες για να εξασφαλίσει όσο το δυνατόν ποιοτικότερο έλεγχο από όλους τους ορκωτούς λογιστές.
- Θεσπίζει τους κανόνες δεοντολογίας που αφορούν στο ελεγκτικό επάγγελμα έπειτα και από εισηγήσεις του ΣΟΕΛ και επιβλέπει την πιστή τήρηση και εφαρμογή τους από τους επαγγελματίες ελεγκτές και από τις ελεγκτικές εταιρείες.

5 Λογοτεχνική Ανασκόπηση

Η εμφάνιση «ποιοτικών» κερδών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις που δημοσιεύουν οι επιχειρήσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα στον σύγχρονο επιχειρηματικό κόσμο. Σκάνδαλα που συγκλόνισαν και συγκλονίζουν έχουν επηρεάσει τους επενδυτές οι οποίοι συχνά στέκουν με καχυποψία απέναντι στα δημοσιευμένα αποτελέσματα και την οικονομική θέση των επιχειρήσεων. Εκτενής έρευνα έχει πραγματοποιηθεί γύρω από το θέμα της ποιότητας των κερδών και πως θα μπορούσε αυτή να ορισθεί, αποσαφηνιστεί και να συνδεθεί με στοιχεία ποσοτικά που την επηρεάζουν.

5.1 Διαφορετικές προσεγγίσεις στην ποιότητα των κερδών

Η ποιότητα των κερδών είναι μια έννοια έμμεσα παρατηρήσιμη που οι διάφοροι ερευνητές και ακαδημαϊκοί στις μελέτες τους δίνουν τη δική τους υπόσταση και χρησιμοποιούν διαφορετικές μετρικές για να την προσεγγίσουν. Συνήθως ορίζεται από δύο διαφορετικές κατευθύνσεις, αυτή της χρησιμότητας στη λήψη αποφάσεων και την οικονομική. Στην πρώτη περίπτωση και σύμφωνα με τους Dechow και Schrand (2004), από την σκοπιά των αναλυτών τα κέρδη είναι υψηλής ποιότητας όταν το μέγεθος τους αντανακλά με ακρίβεια την τρέχουσα επίδοση της επιχείρησης, αποτελεί αξιόπιστη ένδειξη της μελλοντικής επίδοσης και σαν μέγεθος έχουν αξία για τη συνολική αξιολόγηση της επιχείρησης. Από τη σκοπιά των πιστωτών όμως, η ποιότητα θα ορίζεται από την ικανότητα των κερδών να μετατραπούν άμεσα σε ταμειακές εισροές. Οι δε χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, δίνουν έμφαση στην ποιότητα των κερδών αναφορικά με τη μη χειραγώγηση τους, εντός του πλαισίου των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων όπου παρέχεται η δυνατότητα αυτή. Είναι γνωστοί οι συνηθέστεροι λόγοι, όπως η επίτευξη των στόχων, η λήψη χρηματικών ανταμοιβών, η τήρηση των όρων των δανειακών συμβολαίων, για τους οποίους τα ανώτερα διοικητικά στελέχη προσπαθούν να χειραγωγήσουν τα αποτελέσματα.

Όσον αφορά την οικονομική προσέγγιση, οι Dempster (2008), Hodge (2003), Schipper και Vincent (2003) χρησιμοποίησαν την έννοια του εισοδήματος του Hicks. Ωστόσο η θεωρία αυτή ξεφεύγει από τα πλαίσια των λογιστικών κανόνων που εφαρμόζονται, το εισόδημα του Hicks δεν είναι παρατηρήσιμο και όπως οι Schipper and Vincent (2003)

ανέφεραν, αυτή η μέθοδος δεν είναι λειτουργική. Ο Yee (2006) διατυπώνει την άποψη ότι σημαντική συνιστώσα της ποιότητας των κερδών είναι η άμεση και ακριβής αποκάλυψη των θεμελιωδών κερδών μέσα από τα δημοσιευμένα κέρδη.

5.2 Μέτρηση της ποιότητας των κερδών

Οι διάφοροι ερευνητές έχουν ορίσει μια ποικιλία στοιχείων για την μέτρηση της ποιότητας των κερδών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα που συναντώνται σε πλήθος εμπειρικών μελετών είναι η ανθεκτικότητα ή μονιμότητα των κερδών (earnings persistence), η βιωσιμότητα ή διατηρησιμότητα (earnings sustainability), η προβλεπτική τους ικανότητα (predictive ability), η ομαλότητα (smoothness), ο συντηρητισμός (conservatism), η επικαιρότητα (timeliness), η διαχείριση- χειραγώγηση των κερδών (earnings management- earnings manipulation) και η ποιότητα των δεδουλευμένων (accrual quality). Σε γενικές γραμμές, τα κέρδη θεωρούνται υψηλής ποιότητας όταν έχουν υψηλή ανθεκτικότητα, είναι προβλέψιμα και όχι ευμετάβλητα, δεν υπόκεινται σε χειραγώγηση και έχουν υψηλό ρυθμό μετατροπής των δεδουλευμένων σε ταμειακά κέρδη.

5.3 Διαχείριση αποτελεσμάτων

Συγκεκριμένα, αναφορικά με την διαχείριση των αποτελεσμάτων, οι Healy και Wahlen (1999) μεταξύ άλλων αναφέρουν πως πρόκειται για ένα γεγονός που συμβαίνει καθώς οι managers χρησιμοποιούν την κρίση τους για την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων ακόμα και εντός του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου. Οι όροι των άμεσων και έμμεσων συμβάσεων της εταιρείας, η σχέση της με τις αγορές κεφαλαίου, η ανάγκη χρηματοδότησης, το πολιτικό και κανονιστικό περιβάλλον, είναι κάποιες από τις βασικές αιτίες που οδηγούν στη διαχείριση των αποτελεσμάτων. Εξίσου σημαντικός λόγος, οι αμοιβές των στελεχών όταν συνδέονται με στόχους και συγκεκριμένους αριθμούς στα ετήσια αποτελέσματα. Οι Healy (1985), Steven (1998), Teshima και Shuto (2008) αποδεικνύουν ότι οι managers έχουν ισχυρά κίνητρα να διαχειριστούν τα αποτελέσματα για να μεγιστοποιήσουν τις αμοιβές τους. Οι DeFond και Jiambalvo (1994), Jaggi και Lee (2002) διαπιστώνουν πως το ίδιο ισχύει όταν προσπαθούν να αποφύγουν την παραβίαση των όρων των δανειακών συμβάσεων και για να μειώσουν το κόστος των δανειακών κεφαλαίων, ενώ οι Jaggi et al. (2006) συνδέουν τη διαχείριση

των κερδών με την επίτευξη των στόχων που θέτουν οι αναλυτές και η ανώτατη διοίκηση.

Με αναφορά στην προγενέστερη έρευνα, διαφαίνεται πως οι managers εμπλέκονται στη διαχείριση των κερδών μέσα από τη διακριτική ευχέρεια των αποφάσεων που τους δίνουν τα διεθνή λογιστικά πρότυπα αλλάζοντας την πολιτική των αποσβέσεων της εταιρείας (Keating και Zimmerman 2000), προσαρμόζοντας τις εκτιμήσεις τους για τις επισφαλείς απαιτήσεις (McNichols et al. 1988), μεταβάλλοντας τις εκτιμήσεις τους αναφορικά με την ωφέλιμη ζωή και την υπολειμματική αξία των ενσώματων παγίων (Ervin et al. 1998), κατηγοριοποιώντας κέρδη και ζημίες στα έκτακτα αποτελέσματα (Jaggi και Baydoun 2001) και αποφεύγοντας να αναγνωρίσουν απομειώσεις και αποσβέσεις στην υπεραξία όταν απαιτείται (Beatty και Weber 2006).

Επιπλέον, η συνηθέστερη μέθοδος που χρησιμοποιείται στη βιβλιογραφία για την ανίχνευση διαχείρισης στα κέρδη είναι η μέθοδος των μη κανονικών δεδουλευμένων κερδών (abnormal accrual models). Θεμέλιο λίθο όλων αποτέλεσε η μελέτη του Jones (1991), όπου τα abnormal accruals εκτιμώνται σύμφωνα με θεμελιώδη λογιστικά και οικονομικά μεγέθη. Στο μοντέλο που χρησιμοποιεί συνδέει τα total accruals με τις μεταβολές στις πωλήσεις και τις ενσώματες ακινητοποιήσεις. Τα κατάλοιπα του μοντέλου είναι τα abnormal accruals που δεν εξηγούνται από τις οικονομικές συνθήκες της επιχείρησης.

5.4 Earnings Persistence- Sustainability

Οι Sloan (1996) και Richardson (2003) για να ορίσουν την ποιότητα στα κέρδη χρησιμοποίησαν την έννοια της μονιμότητας τους (persistence) και της διατηρησιμότητας τους (sustainability). Ο Ayres (1994), ισχυρίστηκε πως από την οπτική γωνία των επενδυτών η ποιότητα των κερδών είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ευρύτερη μονιμότητα τους, δηλαδή την ικανότητα τους να μπορούν να διατηρηθούν για μεγάλο χρονικό διάστημα. Στην εμπειρική μελέτη τους οι Penman και Zhang (2002) όρισαν τα ποιοτικά κέρδη ως τα «βιώσιμα κέρδη» εξηγώντας πως όταν οι λογιστικοί χειρισμοί στερούν από τα κέρδη το στοιχείο της βιωσιμότητας, τους στερούν στην ουσία την ποιότητα. Ο Sloan (1996) στη μελέτη του ακολούθησε μια διαφορετική μεθοδολογία. Αποδόμησε τα κέρδη στα δύο βασικά συστατικά τους, στο δεδουλευμένο κομμάτι και το ταμειακό. Συμπέρανε πως και τα δύο είναι αξιοποιήσιμα από τους

χρήστες των οικονομικών καταστάσεων αλλά το δεδουλευμένο τμήμα είναι λιγότερο αξιόπιστο και άρα χαρακτηρίζεται από μικρότερη μονιμότητα σε σχέση με το ταμειακό. Σε περαιτέρω ανάλυση, μικρότερη μονιμότητα σημαίνει χαμηλότερη ποιότητα στα δημοσιευμένα κέρδη.

5.5 Earnings Predictability

Αρκετοί ερευνητές, ανάμεσα τους οι Francis et al. (2004), Cohen (2004) και Greenberg et al. (1986) χρησιμοποίησαν ως μέτρο ποιότητας για τα δημοσιευμένα κέρδη το χαρακτηριστικό της προβλεψιμότητας, δηλαδή την ικανότητα των τρεχόντων κερδών να προβλέψουν τις μελλοντικές ταμειακές ροές. Πρώτοι οι Greenberg et al. (1986) μελέτησαν κατά πόσο τα τρέχοντα κέρδη ή οι τρέχουσες ταμειακές ροές είναι πιο αξιόπιστο στοιχείο στην πρόβλεψη των μελλοντικών μεγεθών. Χρησιμοποιώντας είτε τα κέρδη είτε τις ταμειακές ροές ως μεταβλητές, και συγκρίνοντας το συντελεστή προσδιορισμού της παλινδρόμησης, κατέληξαν στο συμπέρασμα πως τα τρέχοντα κέρδη μπορούν να προβλέψουν καλύτερα τις μελλοντικές ταμειακές ροές. Σε συνέχεια οι Dechow et al. (1998), έδειξαν πως χρησιμοποιώντας τα τρέχοντα κέρδη ως μεταβλητή είχαν μικρότερες αποκλίσεις από τα προβλεπόμενα σφάλματα.

5.6 Accrual Quality

Είναι γνωστή η θεμελιώδης αρχή του δεδουλευμένου την οποία προάγουν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα για την αναγνώριση εσόδων και εξόδων, τα οποία πρέπει να αναγνωρίζονται στη χρήση που πραγματοποιούνται και όχι σε συνάρτηση με την ταμειακή ροή με την οποία ταυτίζονται. Τα accruals λοιπόν είναι η διαφορά των ταμειακών ροών από τα λογιστικά κέρδη (κέρδη που δεν έχουν εισπραχθεί). Το μοντέλο που προτάθηκε από τους Dechow και Dichev (2002), συνέδεσε την έννοια της ποιότητας των κερδών με τα accruals και συγκεκριμένα με την μετατροπή τους σε ταμειακές ροές διαχρονικά ώστε να αντανakλούν καλύτερα την επίδοση της επιχείρησης. Μεταγενέστερα, οι Doyle, Ge και McVay (2007), μέσα από την μελέτη τους αποδεικνύουν πως οι επιχειρήσεις χωρίς εσωτερικές δικλίδες αναφορικά με την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων, έχουν χαμηλότερης ποιότητας accruals και επομένως χαμηλότερης ποιότητας κέρδη.

5.7 Earnings continuity

Ένας ακόμη ενδεικτικός παράγοντας της ποιότητας των κερδών είναι η συνέχιση τους. Η συνέχεια των ταμειακών ροών σε υψηλότερο ποσοστό από τα accruals είναι κατά το Sloan (1996) ένδειξη πιο ποιοτικών κερδών. Οι Richardson et al. (2005) συνέχισαν την έρευνα δημιουργώντας μάλιστα και ένα μοντέλο για τη μέτρηση της συνέχειας των κερδών. Οι Altamuro & Beatty (2006), ασχολήθηκαν με την έννοια της συνέχισης των κερδών η οποία αναφέρεται στη σχέση μεταξύ των παρόντων κερδών με τα μελλοντικά κέρδη.

5.8 Ποιότητα ελέγχου

Ο έλεγχος των χρηματοοικονομικών καταστάσεων αποτελεί βασικό στοιχείο στις μεγάλες επιχειρηματικές μονάδες και ως διαδικασία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το σύγχρονο οικονομικό περιβάλλον. Η χρησιμότητα του ελέγχου μπορεί να προσεγγιστεί και να αποσαφηνιστεί μέσα από διαφορετικές οπτικές. Η σύγκρουση συμφερόντων και η σχέση αντιπροσώπευσης στις επιχειρήσεις όπου ιδιοκτησία και διοίκηση δεν ταυτίζονται αλλά και ο έγκαιρος εντοπισμός και η διόρθωση σφαλμάτων στις οικονομικές καταστάσεις τα οποία είτε εκούσια είτε ακούσια αλλοιώνουν την χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης και παραπλανούν τους χρήστες αυτών, καθιστούν τον έλεγχο από ανεξάρτητο ελεγκτή- λογιστή αναγκαίο.

Από όσα έχουν αναφερθεί και παραπάνω, έχει καταστεί σαφές πως στόχος της θεσμοθέτησης κανόνων που αφορούν στον εξωτερικό έλεγχο είναι η βελτίωση της ποιότητας του. Ουσιώδες ζήτημα είναι η αποσαφήνιση της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου καθώς πρόκειται για μια έννοια που δεν είναι παρατηρήσιμη. Θεμελιώδης άποψη που διατύπωσε μέσα από την έρευνα του ο Eisa το 2008 είναι πως ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων από ελεγκτές με αυξημένα προσόντα είναι πιθανότερο να μην περιέχει σφάλματα και ουσιώδη λάθη.

Η ελεγκτική διαδικασία έχει μιας μορφής τυποποίηση, ακολουθείται συγκεκριμένη μεθοδολογία και το αποτέλεσμα του ελέγχου όπως εκφράζεται τυγχάνει κατηγοριοποίησης. Ωστόσο, υπάρχουν παράμετροι που σχετίζονται με τον έλεγχο και επηρεάζουν την ποιότητα του οι οποίες αφορούν σε στοιχεία της ελεγχόμενης οντότητας, της ελεγκτικής εταιρείας, του οικονομικού και κανονιστικού περιβάλλοντος δραστηριοποίησης τους. Κατά συμφωνία με τους Libby και Luft (1993), το αποτέλεσμα

του ελέγχου συνδέεται άρρηκτα με τα στοιχεία που εμπλέκονται σε όλη την ελεγκτική διαδικασία και αυτά είναι κυρίως η εμπειρία του ελεγκτή, η εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση του αλλά και η προσπάθεια που καταβάλλει για να φέρει εις πέρας την αποστολή του.

Αρχικά το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας θεωρείται βασικό στοιχείο που επηρεάζει την ποιότητα του ελέγχου. Το 1981 ο DeAngelo αναφέρεται στο μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας ως παράγοντα που συνεισφέρει θετικά στην ποιότητα του ελέγχου και το τεκμηριώνει μέσω του υψηλού τιμήματος που φέρει για τον ελεγκτή η απώλεια της φήμης του από τη λανθασμένη έκφραση γνώμης και η μικρή σημασία ενός μεμονωμένου πελάτη ως προς το πελατολόγιο της εταιρείας. Ισχυρίζεται πως σε αντίθετη περίπτωση, μια μικρού μεγέθους ελεγκτική εταιρεία με έναν μόνο πελάτη δε θα επέλεγε να χάσει τον πελάτη της και θα ήταν πιο πιθανό να αποφασίσει να προβεί σε μια παρατυπία. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουν και οι Francis και Wilson (1988) που ισχυρίζονται πως οι «Big 8» (τόρα πλέον Big 4) εταιρείες διεξάγουν υψηλότερης ποιότητας ελέγχους καθώς δεν θέλουν να διακινδυνεύσουν τη φήμη τους. Συμπληρώνουν, πως αυτό δεν σημαίνει πως οι έλεγχοι αυτοί είναι «άριστοι», καθώς μεμονωμένες αστοχίες των «Big 8» έχουν καταγραφεί κατά καιρούς, αλλά κατά μέσο όρο οι έλεγχοι τους είναι πιο ποιοτικοί.

Κατά βάση, αυτό μπορεί να εξηγήσει τον λόγο για τον οποίο επιχειρήσεις επιλέγουν τις «Big 4» εταιρείες για τον έλεγχο των οικονομικών τους καταστάσεων οι οποίες ζητούν υψηλότερες αμοιβές σε σχέση με τις μικρότερες ελεγκτικές. Στην ουσία οι «ελεγχόμενοι» είναι πρόθυμοι να πληρώσουν περισσότερο για έναν πιο ποιοτικό έλεγχο παρόλο που γνωρίζουν πως από νομικής- κανονιστικής πλευράς δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα σε έναν μεγάλο και έναν μικρό ελεγκτή. Η έρευνα καταδεικνύει πως οι εταιρείες με υψηλό κόστος αντιπροσώπευσης, όπου οι μέτοχοι χρειάζεται να παρακολουθούν περισσότερο τη διοίκηση είναι πιο πιθανό να επιλέξουν έναν «Big 4» ελεγκτή (DeFond 1992, Francis et al. 1999). Το ίδιο ισχύει και για μία επιχείρηση όπου υπάρχει ασύμμετρη πληροφόρηση σε μεγάλο βαθμό ανάμεσα στους εντός και εκτός επιχείρησης ενδιαφερόμενους, οπότε η επιλογή μιας μεγάλης ελεγκτικής εταιρείας θα συνδράμει στην επικοινωνία της εσωτερικής ποιότητας στους εκτός επιχείρησης.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το αποτέλεσμα της ελεγκτικής διαδικασίας συνοψίζεται στην έκθεση του ελέγχου. Έρευνες που στηρίχθηκαν στην έκθεση αυτή και

τη γνώμη του ελεγκτή που τελικά αποτυπώνεται ενισχύουν τον ισχυρισμό διεξαγωγής ποιοτικότερου ελέγχου από τις μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες. Πιο συγκεκριμένα, οι Francis και Krishan (1999) δείχνουν πως οι «Big 4» ελεγκτές θέτουν μικρότερα όρια στις αστοχίες ή παρατυπίες που εντοπίζουν και είναι πιο εύκολο να μην εκδώσουν πιστοποιητικό με σύμφωνη γνώμη. Ακόμα, σύμφωνα με τους Nelson et al. (2002), όταν μια μεγάλη ελεγκτική εταιρεία εντοπίσει προσπάθειες διαχείρισης των κερδών και κυρίως προσπάθειες διόγκωσης τους, απαιτεί από τους πελάτες της να προβούν στις απαραίτητες προσαρμογές ώστε τα δημοσιευμένα στοιχεία να είναι αληθή.

Συνεχίζοντας την ανάλυση ως προς την παραμετροποίηση της ποιότητας του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων, ένα ακόμα συστατικό αυτού είναι η εξειδίκευση του ελεγκτή σε έναν συγκεκριμένο κλάδο. Οι Solomon et al. (1999) μέσα από την έρευνα τους συμπέραναν ότι η εξειδίκευση σε έναν συγκεκριμένο κλάδο έχει θετικό αντίκτυπο στον έλεγχο καθώς η βαθιά γνώση των ιδιοτήτων κάθε κλάδου συμβάλει στην ορθότερη κρίση και αντίληψη κατά την ελεγκτική διαδικασία. Το 2001 οι Gramling et al. κατέληξαν στην άποψη πως τα κέρδη που δημοσιεύουν οι πελάτες ελεγκτικών εταιρειών με εξειδίκευση στον συγκεκριμένο κλάδο, μπορούν να προβλέψουν με μεγαλύτερη ακρίβεια τις μελλοντικές ταμειακές ροές. Οι Owhoso et al. (2002) έδειξαν πως οι ελεγκτές με μεγάλη εμπειρία σε έναν συγκεκριμένο κλάδο μπορούν καλύτερα να διακρίνουν σφάλματα σε επιχειρήσεις του κλάδου εξειδίκευσης τους. Επιπλέον, οι O'Keefe et al. (1994) ισχυρίστηκαν πως οι ελεγκτές με εξειδίκευση παρουσιάζουν υψηλότερο βαθμό συμμόρφωσης με τα ελεγκτικά πρότυπα εντός του κλάδου εξειδίκευσης τους. Οι Dunn et al. (2000) διατύπωσαν την άποψη πως οι εταιρείες που ελέγχονται από εξειδικευμένους στον κλάδο τους ελεγκτές λαμβάνουν καλύτερες αξιολογήσεις από τους αναλυτές ως προς την ποιότητα των σημειώσεων που δημοσιεύουν στην ετήσια οικονομική έκθεση τους. Ακόμα, οι Carcello και Nagy (2002) κατέληξαν στο συμπέρασμα πως οι πελάτες των ελεγκτικών εταιρειών με εξειδίκευση στον κλάδο τους είναι λιγότερο πιθανό να συσχετιστούν με κανονιστικές πράξεις της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς.

Σε διαφορετικές έρευνες έχουν τεθεί διαφορετικές παράμετροι για τον καθορισμό του πότε μια ελεγκτική εταιρεία θεωρείται ότι παρουσιάζει εξειδίκευση σε έναν κλάδο. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων αυτό που θεωρήθηκε καθοριστικό εξειδίκευσης είναι το μερίδιο αγοράς μιας ελεγκτικής εταιρείας σε έναν συγκεκριμένο κλάδο. Ο DeFond (1992) για να κατηγοριοποιήσει μια ελεγκτική εταιρεία ως εξειδικευμένη ή μη,

χρησιμοποιεί το όριο του 10% των πωλήσεων στον κλάδο. Οι Hegazy et al. (2015) θεωρούν ότι μια ελεγκτική εταιρεία έχει εξειδίκευση όταν είναι ο μεγαλύτερος πάροχος ελεγκτικών υπηρεσιών σε έναν κλάδο και η διαφορά του από τον δεύτερο είναι πάνω από 10% ή όταν ελέγχει τις περισσότερες εταιρείες του συγκεκριμένου κλάδου ανεξάρτητα από το μέγεθος αυτών.

Μία ακόμα προσέγγιση της ποιότητας του ελέγχου αφορά στην θητεία του ελεγκτή στον ίδιο πελάτη. Το ερώτημα που εγείρεται σε αυτήν την περίπτωση είναι κατά πόσο μια μακροχρόνια συνεργασία του ελεγκτή με τον πελάτη μπορεί να επηρεάσει το αποτέλεσμα του ελέγχου, λόγω των μη επαγγελματικών δεσμών που δημιουργούνται. Τον κίνδυνο να γίνουν οι έλεγχοι λιγότερο ποιοτικοί λόγω οικειότητας υποστήριξαν με τις έρευνες τους οι Arel et al. (2005), Dao et al. (2008) και Daniels και Booker (2009). Άλλωστε, η ίδια η νομοθεσία επεμβαίνει στο σημείο αυτό και επιβάλλει την αλλαγή των ελεγκτών μετά από κάποιο χρονικό διάστημα. Στον νόμο SOX, στην ενότητα 203 αναφέρεται η υποχρεωτική αλλαγή των partners κάθε πέντε χρόνια. Στα πλαίσια μια μεγάλης ελεγκτικής εταιρείας αυτό συνήθως υλοποιείται με την αλλαγή των ομάδων που εμπλέκονται στον έλεγχο των επιμέρους πελατών.

Ωστόσο, στο σημείο αυτό εγείρονται διαφωνίες ως προς την ορθότητα αυτής της διαδικασίας μιας και η καλή γνώση ενός πελάτη αποτελεί και εφελκυστικό ποιοτικότερου ελέγχου. Στην μελέτη τους οι Johnson et al. (2002) διαπίστωσαν ότι η ποιότητα του ελέγχου είναι χαμηλότερη τα τρία πρώτα χρόνια που ακολουθούν μια συνεργασία τεσσάρων ή και περισσότερων ετών στη σειρά. Οι Meyers και Omer (2003) ισχυρίζονται πως η μακρά θητεία ενός ελεγκτή στον ίδιο πελάτη δε βλάπτει την ποιότητα του ελέγχου. Αντίθετα, η εξειδικευμένη γνώση των ιδιομορφιών του πελάτη κάνει τον έλεγχο πιο ποιοτικό. Αξίζει ωστόσο να γίνει αναφορά και στην έρευνα των Knechel et al. (2007), που έδειξαν πως η αγορά ανταποκρίνεται θετικά σε μια αλλαγή του ελεγκτή των οικονομικών καταστάσεων προς κάποια μεγάλη και υψηλότερου κύρους ελεγκτική εταιρεία. Ακόμα, η αλλαγή ελεγκτή εντός της ομάδας των «Big 4» εταιρειών συμβάλει θετικά στην εμφάνιση υπεραποδόσεων όταν μάλιστα ο διάδοχος ελεγκτής είναι εξειδικευμένος στον συγκεκριμένο κλάδο.

Κάποιοι ερευνητές θέτουν την αμοιβή που λαμβάνουν οι ελεγκτικές εταιρείες για τις ελεγκτικές υπηρεσίες που προσφέρουν στους πελάτες τους ως στοιχείο που αλληλοεπιδρά με την ποιότητα της ελεγκτικής διαδικασίας. Η εμπειρική έρευνα των

Johnstone και Bedard (2003) στηρίζει την θετική σχέση ανάμεσα στον κίνδυνο που ενέχει ο πελάτης, τη μεγαλύτερη ελεγκτική προσπάθεια που καταβάλλεται και επομένως την υψηλότερη αποζημίωση που απαιτείται.

Ζήτημα εξίσου σημαντικό αποτελεί και η σύνδεση που φαίνεται να υπάρχει ανάμεσα στην ποιότητα του ελέγχου και την παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών από μία ελεγκτική εταιρεία στον ίδιο πελάτη. Οι Frankel et al. (2002) απέδειξαν ότι οι εταιρείες που πληρώνουν στην ελεγκτική εταιρεία με την οποία συνεργάζονται υψηλότερα ποσά για μη ελεγκτικές υπηρεσίες τείνουν να εμφανίζουν υψηλότερα μη ταμειακά κέρδη (abnormal accruals) και τα δημοσιευμένα μεγέθη τους να φτάνουν ή πολλές φορές και να ξεπερνούν τις προβλέψεις των αναλυτών. Το εύρημα αυτό κάνει σαφές πως σε αυτές τις περιπτώσεις της διευρυμένης συνεργασίας οι ελεγκτές είναι πιο ελαστικοί με τους πελάτες τους, δεν δρουν ανεξάρτητα και η ποιότητα τόσο των αποτελεσμάτων που δημοσιεύονται όσο και του ελέγχου που διεξάγουν είναι χαμηλή.

Επιπρόσθετα, η σύγχρονη έρευνα έχει συνδέσει την ποιότητα του ελέγχου με την ύπαρξη της ανεξάρτητης Επιτροπής Ελέγχου στις μεγάλες εταιρείες. Οι Carcello και Neal (2000) απέδειξαν ότι οι ελεγκτές είναι πιο πιθανό να εκδώσουν πιστοποιητικό ελέγχου με γνώμη με επιφύλαξη όταν υπάρχει η Ανεξάρτητη Επιτροπή Ελέγχου. Ο Klein (2002) ανακάλυψε ότι η ύπαρξη της επιτροπής συμβάλει σε χαμηλότερα μη ταμειακά κέρδη, δηλαδή μικρότερη διαχείριση αποτελεσμάτων. Ακόμα, οι Abbott et al. (2001) διαπίστωσαν πως η ύπαρξη της Ανεξάρτητης Επιτροπής Ελέγχου περιορίζει την πιθανότητα παροχής μη ελεγκτικών υπηρεσιών από την ίδια ελεγκτική εταιρεία στον ίδιο πελάτη. Σε γενικές γραμμές πάντως είναι αποδεκτό πως η παρουσία των ανεξάρτητων μελών της επιτροπής αυξάνει την πιθανότητα οι ελεγκτές να αναφέρουν τα λογιστικά προβλήματα που εντοπίζουν και η ποιότητα των δημοσιευμένων αποτελεσμάτων και του ελέγχου που διεξάγουν να είναι υψηλών προδιαγραφών.

5.9 Ποιότητα κερδών και ποιότητα ελέγχου

Έχοντας αναφερθεί και έχοντας παραθέσει παραπάνω σημαντικά σημεία της βιβλιογραφίας που αφορούν στα δύο θεμελιώδη ζητήματα της παρούσας ερευνητικής εργασίας, στις παραγράφους που ακολουθούν θα παρουσιαστούν τα ευρήματα της μέχρι τώρα έρευνας που αφορά την μεταξύ τους σχέση.

Οι Becker et al. (1998), απέδειξαν ότι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας επηρεάζει αρνητικά τη διαχείριση των κερδών, καθώς παρατηρούνται λιγότερα discretionary accruals. Συγκεκριμένα, υποστήριξαν πως οι «Big 6» εταιρείες διαθέτουν την επαγγελματική γνώση και κατάρτιση να εντοπίζουν έγκαιρα τα φαινόμενα διαχείρισης κερδών και εμποδίζουν τους πελάτες τους από το να δρουν ωφελιμιστικά. Φυσικά, αυτό συνδέεται με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω και συγκεκριμένα την τεράστια ζημιά που μπορεί να προκαλέσει σε μια μεγάλη ελεγκτική εταιρεία η απώλεια της καλής φήμης έπειτα από μια αστοχία έστω και με έναν πελάτη.

Οι Gramling et al. (2001) επικεντρώθηκαν στην έρευνα της μετατροπής των κερδών σε ταμειακές ροές και απέδειξαν ότι τα κέρδη που δημοσιεύουν εταιρείες οι οποίες συνεργάζονται με εξειδικευμένους στον κλάδο τους ελεγκτές προβλέπουν πιο αξιόπιστα και αποτελεσματικά τις μελλοντικές ταμειακές ροές και επομένως είναι πιο ποιοτικά. Ο Tendeloo (2005), ερευνητικά επικεντρώθηκε στην αναζήτηση της σχέσης μεταξύ της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου και τη διαχείριση των κερδών επιλέγοντας ένα δείγμα 120 επιχειρήσεων από έξι χώρες της Ευρώπης. Το αποτέλεσμα της μελέτης του ήταν ότι ο ποιοτικός εξωτερικός έλεγχος περιορίζει σημαντικά τις πρακτικές διαχείρισης των κερδών από την πλευρά της διοίκησης. Επιπλέον συμπέρανε ότι οι πρακτικές αυτές είναι ακόμα πιο σπάνιες σε χώρες που ισχύουν και εφαρμόζονται νόμοι προστασίας των επενδυτών.

Η έρευνα του Hodge (2003) έχει ως αντικείμενο τα οφέλη του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων και την άποψη των επενδυτών σχετικά με την ποιότητα των κερδών και την ανεξαρτησία των ελεγκτών. Το αποτέλεσμα της έρευνας κατέδειξε την ύπαρξη αμφιβολιών από την πλευρά των επενδυτών για την ειλικρίνεια που διέπει την επιτροπή κεφαλαιαγοράς αναφορικά με την αντίφαση μεταξύ της ποιότητας των κερδών και της ανεξαρτησίας των ελεγκτών. Ακόμα, η αμφισβήτηση των αποτελεσμάτων κάνει τους επενδυτές πιο καχύποπτους, πιο προσεκτικούς και πιο ακριβείς στις αναλύσεις και τους υπολογισμούς τους.

Επιπρόσθετα, σχετική έρευνα απέδειξε πως υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου και της διαχείρισης του οικονομικού αποτελέσματος, Eisa (2008). Επεξηγηματικά, εκτελώντας την ελεγκτική διαδικασία σύμφωνα με υψηλές προδιαγραφές τα μεγέθη που αποτυπώνονται στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις είναι αξιόπιστα και αντανακλούν την πραγματικότητα. Πιο συγκεκριμένα,

τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν συλλέχθηκαν από 74 ελεγκτικά γραφεία. Το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας, τη φήμη της εταιρείας αυτής, η εξειδίκευση του ελεγκτή με τον κλάδο του πελάτη και η εμπειρία του σε αυτόν συμβάλουν θετικά στην ποιότητα του ελέγχου.

Η μελέτη των Wuchum et al. (2011), επικεντρώθηκε στη διερεύνηση της συσχέτισης ανάμεσα στην ποιότητα του ελέγχου και τη διαχείριση των αποτελεσμάτων. Ως αντιπροσωπευτικά μεγέθη της ποιότητας του ελέγχου χρησιμοποιήθηκαν η εμπειρία του ελεγκτή με τον κλάδο του πελάτη, η διάρκεια της συνεργασίας του με τον συγκεκριμένο πελάτη και η αμοιβή του.

Ο Guo (2014), μελέτησε ένα δείγμα 4.476 επιχειρήσεων που είχαν την δυνατότητα και τα κίνητρα να χρησιμοποιήσουν τα accruals για να επηρεάσουν τα δημοσιευμένα κέρδη τους ώστε να πλησιάσουν όσο το δυνατόν περισσότερο στις προβλέψεις για το μέγεθος τους. Το αποτέλεσμα της έρευνας ήταν η διαπίστωση αρνητικής σχέσης ανάμεσα στο ύψος της αμοιβής των ελεγκτών και των επηρεασμό των accruals. Επιπλέον, διαπιστώθηκε πως το ύψος της ελεγκτικής αμοιβής επιδρά θετικά στην ποιότητα του διεξαγόμενου ελέγχου, δεδομένου ότι οι εταιρείες που αποφασίζουν να πληρώσουν αρκετά χρήματα για τον έλεγχο των οικονομικών τους καταστάσεων δεν έχουν ενδογενώς πρόθεση να χρησιμοποιήσουν δόλια τα accruals για την επίτευξη των αριθμών-στόχων.

6 Ανάπτυξη Υπόθεσης Ελέγχου- Μεθοδολογία

Με αφορμή όσα παραπάνω αναφέρθηκαν και έχοντας ως βάση την προϋπάρχουσα βιβλιογραφία που σχετίζεται με τη σύνδεση ανάμεσα στην ποιότητα των δημοσιευμένων κερδών και την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, αναπτύσσονται και θα διερευνηθούν οι εξής υποθέσεις:

H₀₁: Η ύπαρξη ποιότητας στον έλεγχο που διεξάγουν οι ελεγκτικές εταιρείες στις εισηγμένες στο Χ.Α. επιχειρήσεις δεν είναι στατιστικά σημαντική.

H₀₂: Η ύπαρξη ποιότητας στα δημοσιευμένα κέρδη των εισηγμένων εταιρειών δεν είναι στατιστικά σημαντική.

H₀₃: Τα χαρακτηριστικά της ποιότητας του ελέγχου δεν ενισχύουν την ποιότητα των κερδών που δημοσιεύουν οι εισηγμένες εταιρείες στο Χ.Α.

Για την παρούσα μελέτη αντλήθηκαν στοιχεία από τη βάση δεδομένων DATASTREAM και από τη ιστοσελίδα του Χρηματιστηρίου Αθηνών. Συμπεριλήφθηκαν όλες οι εταιρείες του Γενικού Δείκτη με εξαίρεση τις τράπεζες και τις ασφαλιστικές, σε σύνολο δηλαδή 223 εταιρείες. Τα δεδομένα αφορούν στη χρονική περίοδο από το 2005 έως και το 2015.

Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, ένας τρόπος μέτρησης της ποιότητας των κερδών είναι η συνέχιση τους, δηλαδή τα τρέχοντα κέρδη να μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αξιόπιστη εκτίμηση των μελλοντικών κερδών. Η ποιότητα των κερδών είναι υψηλή όταν αυτά έχουν το χαρακτηριστικό της συνέχισης (continuity). Οι Francis et al. (2004) και Sloan (1996) χρησιμοποίησαν στις μελέτες τους το Αυτοπαλίνδρομο Μοντέλο Πρώτου Βαθμού που χρησιμοποιείται και στην παρούσα εργασία. Οπότε βάσει των δικών τους ορισμών:

$$E_{i,t+1} = a_0 + a_1 E_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Όπου:

$E_{i,t}$: Καθαρό αποτέλεσμα το έτος t/Μέσος όρος του Συνόλου των περιουσιακών στοιχείων (Net current income_t/Total Assets Average_t)

$E_{i,t+1}$: Καθαρό εκτιμώμενο αποτέλεσμα για το έτος t+1/ Μέσος όρος του Συνόλου των περιουσιακών στοιχείων (Net current income_{t+1}/Total Assets Average_{t+1})

Η διαίρεση του Καθαρού αποτελέσματος με το Μέσο όρο του Συνόλου των περιουσιακών στοιχείων γίνεται για σκοπούς συγκρισιμότητας και αποκλιμάκωσης των μεγεθών. Όταν ο συντελεστής a_1 τείνει στη μονάδα σημαίνει πως υπάρχει σε μεγάλο βαθμό η ιδιότητα της συνέχισης των κερδών και άρα αυτά είναι υψηλής ποιότητας.

Το μοντέλο που χρησιμοποιείται για τη μελέτη της σύνδεσης ανάμεσα σε ποιότητα κερδών και ποιότητα ελέγχου είναι αυτό που ακολουθεί:

$$E_{i,t+1} = a_0 + a_1 E_{i,t} + a_2 \text{AUSIZE}_{i,t} + a_3 \text{AUOPINION}_{i,t} + a_4 \text{AUSPECIAL}_{i,t} + a_5 \text{AUSWITCH}_{i,t} + a_6 (E_{i,t} * \text{AUSIZE}_{i,t}) + a_7 (E_{i,t} * \text{AUOPINION}_{i,t}) + a_8 (E_{i,t} * \text{AUSPECIAL}_{i,t}) + a_9 (E_{i,t} * \text{AUSWITCH}_{i,t}) + a_{10} (E_{i,t} * \text{AUSIZE}_{i,t} * \text{AUOPINION}_{i,t} * \text{AUSPECIAL}_{i,t} * \text{AUSWITCH}_{i,t}) + \varepsilon_{i,t}$$

Όπου:

$E_{i,t+1}$: Το αναμενόμενο καθαρό αποτέλεσμα για το έτος $t+1$ όπως ορίστηκε παραπάνω και αντιπροσωπεύει την ποιότητα των κερδών.

$E_{i,t}$: Το τρέχον καθαρό αποτέλεσμα όπως ορίστηκε παραπάνω.

$\text{AUSIZE}_{i,t}$: Ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 αν η εταιρεία που ελέγχει τις οικονομικές καταστάσεις ανήκει στις «Big 4» παγκοσμίως, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

$\text{AUOPINION}_{i,t}$: Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 όταν το πιστοποιητικό του ελεγκτή εκδίδεται με σύμφωνη γνώμη, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

$\text{AUSPECIAL}_{i,t}$: Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 αν η ελεγκτική εταιρεία είναι εξειδικευμένη στον κλάδο του πελάτη της, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

$\text{AUSWITCH}_{i,t}$: Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 αν αλλάζει η ελεγκτική εταιρεία από μικρότερη σε μεγάλη (from non-Big 4 to Big 4 auditor), αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

a_0 : Ο σταθερός όρος.

$a_1, a_2, \dots, a_{10}$: Οι συντελεστές των ανεξάρτητων μεταβλητών.

$\varepsilon_{i,t}$: Ο διαταρακτικός όρος.

7 Παρουσίαση ευρημάτων- Κριτικός Σχολιασμός

Αρχικά ελέγχουμε τις μεταβλητές για πολυσυγγραμικότητα. Ο πίνακας συσχετίσεων δείχνει πως δεν υπάρχει πρόβλημα αυτοσυσχέτισης μεταξύ των μεταβλητών που χρησιμοποιούνται.

	$E_{i,t+1}$	$E_{i,t}$	$AUSIZE_{i,t}$	$AUSPECIAL_{i,t}$	$AUSWITCH_{i,t}$	$AUOPINION_{i,t}$
$E_{i,t+1}$	1,0000					
$E_{i,t}$	0,5728	1,0000				
$AUSIZE_{i,t}$	0,0575	0,0576	1,0000			
$AUSPECIAL_{i,t}$	0,0563	0,0406	-0,2812	1,0000		
$AUSWITCH_{i,t}$	0,0080	-0,0284	0,1253	0,0324	1,0000	
$AUOPINION_{i,t}$	-0,0939	-0,0882	0,0106	0,0401	-0,0325	1,0000

$E_{i,t+1}$: Το αναμενόμενο καθαρό αποτέλεσμα για το έτος t+1 (Net current income/Total Assets Average), αντιπροσωπεύει την ποιότητα των κερδών

$E_{i,t}$: Το τρέχον καθαρό αποτέλεσμα, (Net current income_{t+1}/Total Assets Average_{t+1})

$AUSIZE_{i,t}$: Ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 αν η εταιρεία που ελέγχει τις οικονομικές καταστάσεις ανήκει στις «Big 4» παγκοσμίως, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

$AUOPINION_{i,t}$: Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 όταν το πιστοποιητικό του ελεγκτή εκδίδεται με σύμφωνη γνώμη, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

$AUSPECIAL_{i,t}$: Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 αν η ελεγκτική εταιρεία είναι εξειδικευμένη στον κλάδο του πελάτη της, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

$AUSWITCH_{i,t}$: Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 αν αλλάζει η ελεγκτική εταιρεία από μικρότερη σε μεγάλη (from non-Big 4 to Big 4 auditor), αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

Γίνεται έλεγχος ώστε να διαπιστωθεί αν οι ελεγκτικές εταιρείες που εμπλέκονται στον έλεγχο των εισηγμένων εταιρειών του δείγματος προσφέρουν ποιοτικές υπηρεσίες. Η υπόθεση όπως παρουσιάστηκε παραπάνω είναι η εξής:

H_{01} : Η ύπαρξη ποιότητας στον έλεγχο που διεξάγουν οι ελεγκτικές εταιρείες στις εισηγμένες στο Χ.Α. επιχειρήσεις δεν είναι στατιστικά σημαντική.

Χρησιμοποιώντας τη διωνυμική κατανομή για τα στοιχεία- μεταβλητές που θεωρούμε ενδεικτικά της ποιότητας του ελέγχου, όπως το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας, τη γνώμη του ελεγκτή, τη θητεία του στον πελάτη και την εξειδίκευση του στον κλάδο του πελάτη εξήχθησαν τα παρακάτω αποτελέσματα:

Variables	Observed Probability	Sig.-value (2-tailed)	
Auditor's size (AUSIZE)	29,65%	0,000000	***
Auditor's opinion (AUOPINION)	99,575%	0,000000	***
Auditor's specialization (AUSPECIAL)	34,325%	0,000000	***
Auditor's switch (AUSWITCH)	3,526%	0,000000	***

AUSIZE_{i,t} : Ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 αν η εταιρεία που ελέγχει τις οικονομικές καταστάσεις ανήκει στις «Big 4» παγκοσμίως, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

AUOPINION_{i,t} : Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 όταν το πιστοποιητικό του ελεγκτή εκδίδεται με σύμφωνη γνώμη, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

AUSPECIAL_{i,t} : Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 αν η ελεγκτική εταιρεία είναι εξειδικευμένη στον κλάδο του πελάτη της, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

AUSWITCH_{i,t} : Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 αν αλλάζει η ελεγκτική εταιρεία από μικρότερη σε μεγάλη (from non-Big 4 to Big 4 auditor), αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

Σε επίπεδο σημαντικότητας 5%, η υπόθεση H₀₁ απορρίπτεται και γίνεται δεκτή η εναλλακτική της, δηλαδή είναι στατιστικά σημαντική η ύπαρξη ποιότητας στον έλεγχο που διεξάγουν οι ελεγκτικές εταιρείες στις εισηγμένες στο Χ.Α. επιχειρήσεις.

Όσον αφορά τη δεύτερη υπόθεση, αυτή διατυπώθηκε ως εξής:

H₀₂: Η ύπαρξη ποιότητας στα δημοσιευμένα κέρδη των εισηγμένων εταιρειών δεν είναι στατιστικά σημαντική.

Χρησιμοποιώντας απλή γραμμική παλινδρόμηση, τα αποτελέσματα είναι τα εξής:

$E_{i,t+1} = a_0 + a_1 E_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$			
Variables	Coefficient	t-stat	p-value
E _{i,t}	0,5838404	11,69	0,000 ***
a ₀	-0,0120014	-6,62	0,000 ***

E_{i,t+1} : Το αναμενόμενο καθαρό αποτέλεσμα για το έτος t+1 (Net current income_{t+1}/Total Assets Average_{t+1}), αντιπροσωπεύει την ποιότητα των κερδών

E_{i,t} : Το τρέχον καθαρό αποτέλεσμα, (Net current income_t/Total Assets Average_t)

Ο συντελεστής προσδιορισμού (R²) είναι 32,81%, F(1,1824)= 136,63 το επίπεδο σημαντικότητας 5%. Άρα η H₀₂ απορρίπτεται έναντι της εναλλακτικής της, που σημαίνει πως η ύπαρξη ποιότητας στα δημοσιευμένα κέρδη των εισηγμένων στο Χ.Α. επιχειρήσεων είναι στατιστικά σημαντική. Βάσει των αποτελεσμάτων, ο συντελεστής της μεταβλητής E_{i,t} είναι στατιστικά σημαντικός (t-stat= 11,69>1,96) και p-value= 0,000<0,05. Τα δημοσιευμένα κέρδη έχουν το χαρακτηριστικό της συνέχισης καθώς ο συντελεστής της E_{i,t} είναι θετικός και ίσος με 0,5838404, που σημαίνει ότι αν τα τρέχοντα κέρδη αυξηθούν κατά 1 ευρώ, τα προσδοκώμενα κέρδη θα αυξηθούν κατά 0,5838404 ευρώ. Επιπλέον, ο συντελεστής προσδιορισμού που ισούται με 32,81% δείχνει πως η ανεξάρτητη μεταβλητή E_{i,t} δηλαδή τα τρέχοντα δημοσιευμένα κέρδη,

ερμηνεύουν το 32,81% της εξαρτημένης μεταβλητής, δηλαδή των προσδοκώμενων κερδών $E_{i,t+1}$.

Η τρίτη υπόθεση εξετάζει κατά πόσο τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του ελέγχου επηρεάζουν την ποιότητα των κερδών που αποτυπώνονται στις οικονομικές καταστάσεις. Παραπάνω διατυπώθηκε ως εξής:

H_{03} : Τα χαρακτηριστικά της ποιότητας του ελέγχου δεν ενισχύουν την ποιότητα των κερδών που δημοσιεύουν στις οικονομικές τους καταστάσεις οι εισηγμένες επιχειρήσεις στο Χ.Α.

Τα αποτελέσματα της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης σε επίπεδο σημαντικότητας 5% είναι τα εξής:

$$E_{i,t+1} = a_0 + a_1 E_{i,t} + a_2 \text{AUSIZE}_{i,t} + a_3 \text{AUOPINION}_{i,t} + a_4 \text{AUSPECIAL}_{i,t} + a_5 \text{AUSWITCH}_{i,t} + a_6 (E_{i,t} * \text{AUSIZE}_{i,t}) + a_7 (E_{i,t} * \text{AUOPINION}_{i,t}) + a_8 (E_{i,t} * \text{AUSPECIAL}_{i,t}) + a_9 (E_{i,t} * \text{AUSWITCH}_{i,t}) + a_{10} (E_{i,t} * \text{AUSPECIAL}_{i,t} * \text{AUSWITCH}_{i,t}) + \varepsilon_{i,t}$$

$E_{i,t+1}$	coefficient	t-stat	p-value	
a_0	0,1178198	1,25	0,211	
$E_{i,t}$	0,1453566	-1,14	0,254	
AUSIZE	0,0062799	1,47	0,140	
AUOPINION	-0,1342622	-1,43	0,152	
AUSPECIAL	0,0083356	2,63	0,009	***
AUSWITCH	0,0044143	0,61	0,544	
$E * \text{AUSIZE}$	-0,2031725	-2,04	0,042	**
$E * \text{AUOPINION}$	0,7951125	5,58	0,000	***
$E * \text{AUSPECIAL}$	0,1159172	1,39	0,164	
$E * \text{AUSWITCH}$	-0,0982005	-1,10	0,270	
$E * \text{AUSIZE} * \text{AUOPINION} * \text{AUSPECIAL} * \text{AUSWITCH}$	-0,6188229	-3,75	0,000	***

$F(3, 1822) = 37,5$ $R^2 = 37,02\%$ $F\text{-value} = 0.0000$

$E_{i,t+1}$: Το αναμενόμενο καθαρό αποτέλεσμα για το έτος t+1 (Net current income/Total Assets Average), αντιπροσωπεύει την ποιότητα των κερδών

$E_{i,t}$: Το τρέχον καθαρό αποτέλεσμα, (Net current income_{t-1}/Total Assets Average_{t-1})

$\text{AUSIZE}_{i,t}$: Ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 αν η εταιρεία που ελέγχει τις οικονομικές καταστάσεις ανήκει στις «Big 4» παγκοσμίως, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

$\text{AUOPINION}_{i,t}$: Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 όταν το πιστοποιητικό του ελεγκτή εκδίδεται με σύμφωνη γνώμη, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

$\text{AUSPECIAL}_{i,t}$: Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 αν η ελεγκτική εταιρεία είναι εξειδικευμένη στον κλάδο του πελάτη της, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

$\text{AUSWITCH}_{i,t}$: Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 αν αλλάζει η ελεγκτική εταιρεία από μικρότερη σε μεγάλη (from non-Big 4 to Big 4 auditor), αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

Τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης δείχνουν πως υπάρχει γραμμική σχέση ανάμεσα στην ποιότητα που ελέγχου και την ποιότητα των κερδών. Η επεξηγηματικότητα του μοντέλου είναι στο 37,02%, δηλαδή οι ανεξάρτητες μεταβλητές ερμηνεύουν το 37,02%

της εξαρτημένης. Το F-value τείνει στο μηδέν άρα σε επίπεδο σημαντικότητας 5%, η H_{03} απορρίπτεται και γίνεται δεκτή η εναλλακτική της, ότι δηλαδή τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του εξωτερικού ελέγχου ενισχύουν την ποιότητα των κερδών που δημοσιεύουν οι εισηγμένες στο Χ.Α. επιχειρήσεις. Οι μεταβλητές που είναι στατιστικά σημαντικές και επηρεάζουν την ποιότητα των κερδών είναι η εξειδίκευση του ελεγκτή στον κλάδο του πελάτη (t-stat=2,63 coef=0,0031716), η αλληλεπίδραση των τρεχόντων κερδών με το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας (t-stat=-2,04 coef=-0,2031725), η αλληλεπίδραση των τρεχόντων κερδών με τη γνώμη του ελεγκτή (t-stat=5,58 coef=0,7951125) και η αλληλεπίδραση των τρεχόντων κερδών με όλα τα ποιοτικά στοιχεία του ελέγχου που χρησιμοποιήθηκαν ως ανεξάρτητες μεταβλητές (t-stat=-3,75 coef=-0,6188229).

Προσπαθώντας να μελετήσουμε πιο αναλυτικά τα στοιχεία της ποιότητας του ελέγχου που επηρεάζουν την ποιότητα των κερδών, θα εξετασθούν οι παρακάτω υποθέσεις που αφορούν σε κάθε στοιχείο της ποιότητας του ελέγχου ξεχωριστά. Συγκεκριμένα:

H_{04} : Το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας δεν έχει θετικό αντίκτυπο στην ποιότητα των κερδών που δημοσιεύουν οι εισηγμένες στο Χ.Α. επιχειρήσεις.

H_{05} : Η γνώμη του ελεγκτή δεν συμβάλει θετικά στην ποιότητα των κερδών που δημοσιεύουν οι εισηγμένες στο Χ.Α. επιχειρήσεις.

H_{06} : Η εξειδίκευση του ελεγκτή στον κλάδο του πελάτη δεν συμβάλει θετικά στην ποιότητα των κερδών που δημοσιεύουν οι εισηγμένες στο Χ.Α. επιχειρήσεις.

H_{07} : Η μετάβαση από μια μικρή ελεγκτική εταιρεία σε μία μεγάλη δεν συμβάλει θετικά στην ποιότητα των κερδών που δημοσιεύουν οι εισηγμένες στο Χ.Α. επιχειρήσεις.

Όσον αφορά την H_{04} , τα αποτελέσματα είναι τα παρακάτω:

$E_{i,t+1} = b_0 + b_1 E_{i,t} + b_2 \text{AUSIZE} + b_3 E_{i,t} * \text{AUSIZE}$			
$E_{i,t+1}$	Coefficient	t-stat	p-value
b_0	-0,0126262	-5,85	0,000 ***
$E_{i,t}$	0,6512321	10,33	0,000 ***
AUSIZE	0,0046245	1,09	0,275
$E_{i,t} * \text{AUSIZE}$	-0,2094427	-2,10	0,036 **

$R^2 = 33,79\%$ $F(3,1822) = 51,01$ $F\text{-value} = 0.0000$

$E_{i,t+1}$: Το αναμενόμενο καθαρό αποτέλεσμα για το έτος t+1 (Net current income_{t+1}/Total Assets Average_t), αντιπροσωπεύει την ποιότητα των κερδών

$E_{i,t}$: Το τρέχον καθαρό αποτέλεσμα, (Net current income_t/Total Assets Average_t)

AUSIZE $E_{i,t}$: Ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 αν η εταιρεία που ελέγχει τις οικονομικές καταστάσεις ανήκει στις «Big 4» παγκοσμίως, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

Σε επίπεδο σημαντικότητας 5% η υπόθεση H_{04} απορρίπτεται έναντι της εναλλακτικής της, που σημαίνει πως το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας έχει θετικό αντίκτυπο στην ποιότητα των δημοσιευμένων κερδών, με τα οποία συνδέονται γραμμικά. Ο συντελεστής προσδιορισμού μας δείχνει πως το 33,79% της ποιότητας των κερδών μπορεί να αποδοθεί στο μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας. Ο συντελεστής της ψευδομεταβλητής AUSIZE δεν είναι στατιστικά σημαντικός όμως ο συντελεστής του όρου αλληλεπίδρασης $E_{i,t} * AUSIZE$ είναι στατιστικά σημαντικός με αρνητικό, αντί θετικό πρόσημο όπως ήταν το αναμενόμενο. Τα κέρδη εμφανίζουν το χαρακτηριστικό της συνέχισης και ως μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική (t-stat= 10,33 και coef= 0,6512321). Αυτό ενδεχομένως δηλώνει πως οι επενδυτές ή τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη της επιχείρησης δεν αποτιμούν θετικά ως προς την ποιότητα τα κέρδη όταν η επιχείρηση ελέγχεται από Big 4 σε σχέση με μία non Big 4 εταιρεία.

Για την H_{05} τα αποτελέσματα είναι τα εξής:

$E_{i,t+1} = c_0 + c_1 E_{i,t} + c_2 AUOPINION + c_3 E_{i,t} * AUOPINION$			
$E_{i,t+1}$	Coefficient	t-stat	p-value
c_0	0,1176963	1,26	0,207
$E_{i,t}$	-0,146096	-1,15	0,249
AUOPINION	-0,1297641	-1,39	0,164
$E_{i,t} * AUOPINION$	0,7575454	5,65	0,000 ***

$R^2 = 35,18\%$ $F(3, 1822) = 66,70$ $F\text{-value} = 0,0000$

$E_{i,t+1}$: Το αναμενόμενο καθαρό αποτέλεσμα για το έτος t+1 (Net current income_{t+1}/Total Assets Average_{t+1}), αντιπροσωπεύει την ποιότητα των κερδών

$E_{i,t}$: Το τρέχον καθαρό αποτέλεσμα, (Net current income_t/Total Assets Average_t)

$AUOPINION_{i,t}$: Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 όταν το πιστοποιητικό του ελεγκτή εκδίδεται με σύμφωνη γνώμη, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

Κρίνοντας την τιμή του $F\text{-value} = 0,0000$ σε σχέση με το επίπεδο σημαντικότητας 5% η H_{05} απορρίπτεται έναντι της εναλλακτικής της. Η γνώμη του ελεγκτή έχει θετική συμβολή στην ποιότητα των κερδών που δημοσιεύουν οι εισηγμένες στο Χ.Α. επιχειρήσεις. Η επεξηγηματικότητα του μοντέλου είναι στο 35,18%. Ο συντελεστής της ψευδομεταβλητής AUOPINION με t-stat= -1,39 και p-value=0,164>0,05 δεν είναι στατιστικά σημαντικός. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης ο συντελεστής του όρου αλληλεπίδρασης $E_{i,t} * AUOPINION$, coef= 0,7575454, p-value= 0,000<0,05 είναι στατιστικά σημαντικός και δηλώνει θετική συμβολή της γνώμη του ελεγκτή, όταν αυτή είναι «Σύμφωνη Γνώμη» στην ποιότητα των κερδών. Αν τα τρέχοντα κέρδη αυξηθούν κατά 1€, τα αναμενόμενα κέρδη θα αυξηθούν κατά 0,7575454€.

Σχετικά με την υπόθεση H_{06} , τα αποτελέσματα που προκύπτουν είναι τα εξής:

$E_{i,t+1} = d_0 + d_1 E_{i,t} + d_2 \text{AUSPECIAL} + d_3 E_{i,t} * \text{AUSPECIAL}$			
$E_{i,t+1}$	Coefficient	t-stat	p-value
d_0	-0,0150281	-6,05	0,000 ***
$E_{i,t}$	0,5199331	9,08	0,000 ***
AUSPECIAL	0,0077099	2,29	0,022 **
$E_{i,t} * \text{AUSPECIAL}$	0,2376537	2,78	0,005 ***

$R^2 = 33,97\%$ $F(3,1822) = 79,25$ $F\text{-value} = 0,0000$

$E_{i,t+1}$: Το αναμενόμενο καθαρό αποτέλεσμα για το έτος t+1 (Net current income_{t+1}/Total Assets Average_{t+1}), αντιπροσωπεύει την ποιότητα των κερδών

$E_{i,t}$: Το τρέχον καθαρό αποτέλεσμα, (Net current income_t/Total Assets Average_t)

AUSPECIAL_{i,t} : Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 αν η ελεγκτική εταιρεία είναι εξειδικευμένη στον κλάδο του πελάτη της, αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

Αφού $F(3,1822) = 79,25 > 2,61$ (critical value) η υπόθεση H_{06} απορρίπτεται και γίνεται δεκτή η εναλλακτική της, δηλαδή η εξειδίκευση της ελεγκτικής εταιρείας στον κλάδο του πελάτη της συμβάλλει θετικά στην ποιότητα των κερδών. Οι συντελεστές όλων των μεταβλητών είναι στατιστικά σημαντικοί σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%. Αν η ελεγκτική εταιρεία παρουσιάζει εξειδίκευση ως προς τον κλάδο που ανήκει ο πελάτης της (AUSPECIAL=1) τότε σε ποσοτικούς όρους αν τα τρέχοντα κέρδη αυξηθούν κατά ένα ευρώ τα προβλεπόμενα κέρδη θα αυξηθούν κατά 0,7575868 (0,5199331 + 0,2376537) ευρώ. Οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων αποτιμούν θετικά ως προς την ποιότητα των κερδών την συνεργασία με μία εξειδικευμένη στο κλάδο ελεγκτική εταιρεία.

Τέλος, αναφορικά με την υπόθεση H_{07} παρατηρούμε ότι:

$E_{i,t+1} = g_0 + g_1 E_{i,t} + g_2 \text{AUSWITCH} + g_3 E_{i,t} * \text{AUSWITCH}$			
$E_{i,t+1}$	Coefficient	t-stat	p-value
g_0	-0,0123343	-6,65	0,000 ***
$E_{i,t}$	0,5913154	11,43	0,000 ***
AUSWITCH	0,0096421	1,38	0,169
$E_{i,t} * \text{AUSWITCH}$	-0,1876617	-2,15	0,032 **

$R^2 = 32,98\%$ $F(3, 1822) = 54,62$ $F\text{-value} = 0,0000$

$E_{i,t+1}$: Το αναμενόμενο καθαρό αποτέλεσμα για το έτος t+1 (Net current income_{t+1}/Total Assets Average_{t+1}), αντιπροσωπεύει την ποιότητα των κερδών

$E_{i,t}$: Το τρέχον καθαρό αποτέλεσμα, (Net current income_t/Total Assets Average_t)

AUSWITCH_{i,t} : Ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 αν αλλάζει η ελεγκτική εταιρεία από μικρότερη σε μεγάλη (from non-Big 4 to Big 4 auditor), αλλιώς παίρνει την τιμή 0.

Η τιμή του F, σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%, καταδεικνύει πως το μοντέλο στο σύνολο του είναι στατιστικά σημαντικό, επομένως η H_{07} απορρίπτεται και δεχόμαστε πως η αλλαγή της συνεργαζόμενης ελεγκτικής εταιρείας από non-Big 4 σε Big 4 επηρεάζει θετικά την ποιότητα των κερδών. Πιο συγκεκριμένα, αν γίνει αλλαγή

της ελεγκτικής εταιρείας από non-Big 4 σε Big 4 και τα τρέχοντα κέρδη αυξηθούν κατά 1 ευρώ, τα προσδοκώμενα κέρδη θα αυξηθούν κατά 0,4036537 ευρώ (0,5913154-0,1876617). Ωστόσο, το αρνητικό πρόσημο του συντελεστή του όρου αλληλεπίδρασης δηλώνει πως μάλλον η αλλαγή ελεγκτή δεν αποτιμάται θετικά από το επενδυτικό κοινό.

8 Επίλογος

Στην παρούσα εργασία αναλύθηκαν και εξετάστηκαν οι έννοιες της ποιότητας των κερδών και του εξωτερικού ελέγχου επί των οικονομικών καταστάσεων από Ορκωτούς Ελεγκτές- Λογιστές, αλλά και η μεταξύ τους σύνδεση. Βάσει των στοιχείων που παρατέθηκαν παραπάνω είδαμε πως πρόκειται για έννοιες πολύ σημαντικές και επίκαιρες. Πάντα οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων επιθυμούν τα στοιχεία που βλέπουν δημοσιευμένα να είναι ποιοτικά. Αυτό όπως είδαμε διασφαλίζεται τόσο από την ύπαρξη συγκεκριμένων χαρακτηριστικών στα κέρδη, όπως η μονιμότητα, η συνέχιση, η απουσία χειραγώγησης κ.α. όσο και από τη διεξαγωγή ποιοτικού ελέγχου επί των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Οι ερευνητικές υποθέσεις που εξετάστηκαν για τις εισηγμένες στο Γενικό Δείκτη του Χρηματιστηρίου Αθηνών Εταιρείες (πλην των τραπεζών και των ασφαλιστικών) μας οδήγησαν στο συμπέρασμα πως υπάρχει το χαρακτηριστικό της ποιότητας στα κέρδη που δημοσιεύουν, μιας και αυτά φαίνεται να έχουν συνέχεια. Ακόμα, ελλείψει ενός κοινά αποδεκτού ορισμού για την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία που θεωρήθηκαν αντιπροσωπευτικά της ποιότητας του όπως το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας, αν πρόκειται για «Big 4» ή όχι, η γνώμη του ελεγκτή, η εξειδίκευση του ελεγκτή στον κλάδο του πελάτη του και η αλλαγή από κάποια μικρή ελεγκτική εταιρεία σε κάποια που ανήκει στην κατηγορία των «Big 4» παγκοσμίως. Χρησιμοποιώντας τη διωνυμική κατανομή καταλήξαμε στο συμπέρασμα πως ο έλεγχος των εισηγμένων εταιρειών συγκεντρώνει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που ορίσαμε, άρα είναι ποιοτικός.

Όσον αφορά τη σύνδεση των δύο αυτών χαρακτηριστικών μεταξύ τους, το αποτέλεσμα της παλινδρόμησης έδειξε πως υπάρχει γραμμική σχέση ανάμεσα στην ποιότητα των κερδών και την ποιότητα του ελέγχου. Συγκεκριμένα, σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5% τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του ελέγχου ενισχύουν την ποιότητα των κερδών. Αυτό που φαίνεται να επηρεάζει περισσότερο το αποτέλεσμα είναι ο όρος αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα τρέχοντα κέρδη και τη γνώμη του ελεγκτή, καθώς είναι στατιστικά σημαντικός ($t\text{-stat} = 5,58$) και ο συντελεστής του είναι 0,7951125 που σημαίνει πως αν τα τρέχοντα κέρδη αυξηθούν κατά 1 ευρώ και η γνώμη του ελεγκτή είναι απλή σύμφωνη γνώμη, τα προσδοκώμενα κέρδη θα αυξηθούν κατά 0,9404691 ($0,7951125 + 0,1453566$) ευρώ. Έπειτα σημαντική είναι η συμβολή του όρου

αλληλεπίδρασης μεταξύ όλων των μεταβλητών ως προς την ποιότητα των κερδών, του όρου αλληλεπίδρασης μεταξύ των τρεχόντων κερδών και του μεγέθους της ελεγκτικής εταιρείας αλλά και το χαρακτηριστικό της εξειδίκευσης του ορκωτού ελεγκτή στον κλάδο του πελάτη του.

Ωστόσο, στην περίπτωση του όρου αλληλεπίδρασης μεταξύ όλων των μεταβλητών και του όρου αλληλεπίδρασης τρεχόντων κερδών με το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας, το πρόσημο του συντελεστή είναι αρνητικό. Αυτό δεν σημαίνει πως τα στοιχεία αυτά δεν είναι ενδεικτικά ποιότητας ελέγχου και δεν συμβάλουν θετικά στην ποιότητα των δημοσιευμένων κερδών. Αντιθέτως, η ύπαρξη των ποιοτικών στοιχείων του ελέγχου που αναφέρθηκαν επιδρά θετικά περιστελλοντας τις πρακτικές χειραγώγησης του αποτελέσματος που επιχειρούν τα ανώτερα στελέχη της διοίκησης και περιορίζοντας τον ποσοτικό αντίκτυπο των διοικητικών παρεμβάσεων στα δημοσιευμένα στοιχεία.

Ολοκληρώνοντας, η ανάγκη ύπαρξης ποιότητας στον εξωτερικό έλεγχο είναι ζήτημα καθολικό. Μέσω αυτής διασφαλίζεται η αξιοπιστία του αποτελέσματος του και κατ' επέκτασιν και η αξιοπιστία των δημοσιευμένων μεγεθών των επιχειρήσεων. Η ύπαρξη διασφάλισης ως προς την ποιότητα των χρηματοοικονομικών μεγεθών καλλιεργεί την εμπιστοσύνη των επενδυτών και δίνει ώθηση για την ανάπτυξη της οικονομίας.

9 Βιβλιογραφία

Abbott, L., Parker, S., Peters, G., and Rama, D., 2001, Audit, non-audit and information technology fees: some empirical evidence, Working paper, University of Memphis, Memphis, United States.

Almomani 2015, The Impact of Audit Quality Features on Enhancing Earnings Quality: The Evidence of Listed Manufacturing Firms at Amman Stock Exchange, *Asian Journal of Finance & Accounting*, 7, 255- 280.

Altamuro, J., and Beatty, A., 2006, Do internal control reforms improve earnings quality?, Working paper, Ohio State University, Ohio, United States.

Arel, B., Brody, R., and Pany, K., 2005, Audit Firm Rotation and Audit Quality, *The CPA Journal*, 75, 36-39.

Ayres, F., 1994, Perceptions of earnings quality: What managers need to know. *Management Accounting*, 75, 27-29.

Beatty, A., and Weber, J., 2006, Accounting discretion in fair value estimates: An examination of SFAS 142 Goodwill Impairments, *Journal of Accounting Research*, 44, 257-288.

Becker, C., DeFond, M., Jiambalvo, J., and Subramanyam, K., 1998, The Effect of Audit Quality on Earnings Management, *Contemporary Accounting Research*, 15, 1-24.

Carcello, J., and Nagy, A., 2002, Auditor industry specialization and fraudulent financial reporting, Working Paper, University of Tennessee and John Carroll University, United States.

Carcello, J., and Neal, T., 2000, Audit Committee composition and auditor reporting, *The Accounting Review* 75, 453- 467.

Ciesielski, T., and Weirich, R., 2006, Ups and downs of audit fees since the Sarbanes-Oxley act, *The CPA Journal*, 76, 28.

Cohen, D., 2004, Quality of financial reporting choice: Determinants and economic consequence, Ph.D., Northwestern University, Illinois, United States.

- Daniels, B., and Booker, Q., 2009, Loan Officers' Reactions to Audit Rotation, *Journal of Behavioral Studies in Business*, 1, 1-13.
- Dao, M., Mishra, S., and Raghunandan, K., 2008, Auditor tenure and shareholder ratification of the auditor, *Accounting Horizons*, 22, 297-314.
- DeAngelo, L., 1981, Auditor size and audit quality, *Journal of Accounting and Economics* 13, 183-199
- Dechow, M., and Schrand, C., 2004, *Earnings Quality*, The Research Foundation of CFA Institute, United States.
- Dechow, P., and Dichev, I., 2002, The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors, *Accounting Review*, 77, 35-59.
- DeFond, M., 1992, The association between changes in client firm agency costs and auditor switching, *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 18, 16- 31
- Defond, M., and Jiambalvo, J., 1994, Debt covenant violation and manipulation of accruals, *Journal of Accounting and Economics*, 17, 145-176.
- Dempster, G., 2008, Determining earnings quality: A multi-factor model approach, *Journal of Academy of Business and Economics*, 8, 152-157
- Doyle, J., Ge, W., and Mcvay, S., 2007, Accruals quality and internal control over financial reporting, *The Accounting Review*, 82, 1141-1170.
- Dunn, K., Mayhew, B., and Morsfield, S., 2000, Auditor Industry Specialization and client disclosure quality, Working Paper, Baruch College- CUNY, University of Wisconsin and The Capital Markets Company, United States.
- Eisa, S 2008, The Impact of Audit Quality on Earnings Management Processes, *Journal of Commerce College for Scientific Research*, 245, 1-47.
- Ervin, L., Keith, F., and Tracy, S., 1998, Earnings management using asset sales: An international study of countries allowing noncurrent asset revaluation, *Journal of Business Finance and Accounting*, 25, 1287-1317.
- Francis, J. R. and Krishnan, J., 1999, Accounting Accruals and Auditor Reporting Conservatism, *Contemporary Accounting Research*, 16, 135-165.

Francis, J., and Wilson, E., 1988, Auditor changes: a joint test of theories relating to agency costs and auditor differentiation, *The Accounting Review*, 63, 663– 682

Francis, J., Lafond, R., Olsson, M., and Schipper, K., 2004, Costs of equity and earnings attributes, *The Accounting Review*, 79, 967-1010.

Francis, J., LaFond, R., Olsson, P., Schipper, K., 2004, Costs of Equity and Earnings Attributes, *The Accounting Review*, 79, 967- 1010

Francis, J.R., Maydew, E., and Sparks, H., 1999, The Role of Big 6 Auditors in the Credible Reporting of Accruals, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 18, 17-34.

Frankel, R., Johnson, M., and Nelson, K., 2002, The relation between auditors' fees for nonaudit services and earnings quality, *The Accounting Review* 77, 71-105.

Gramling, A., Johnson, V., and Khurana I., 2001, Audit firm industry specialization and financial reporting quality, Working Paper, Georgia State University and University of Missouri-Columbia, United States.

Greenberg, R., Johnson, G., and Ramesh, K., 1986, Earnings versus cash flow as a predictor of future cash flow measures, *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 1, 266-277.

Gue, P., 2014, Abnormal Audit Fees and Audit Quality: The Importance of Considering Managerial Incentives in Tests of Earnings Management, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 33, 117-138.

Healy, M., and Wahlen, M., 1999, A review of the earnings management literature and its implications for standard setting, *Accounting Horizons*, 13, 365-383.

Healy, P., 1985, The effect of bonus schemes on accounting decisions, *Journal of Accounting and Economics*, 7, 85-107.

Hegazy, M., Sabagh, A., Hamdy, R., 2015, The Effect of Audit Firm Specialization on Earnings Management and Quality of Audit Work, *Journal of Accounting and Finance*, 15, 143- 164.

Hodge, F., 2003, Investors' perceptions of earnings quality, auditor independence, and the usefulness of audited financial information, *Accounting Horizons*, 17, 37-48.

Jaggi, B., and Baydoun, N., 2001, Evaluation of extraordinary and exceptional items disclosed by Hong Kong companies, *Abacus*, 37, 217-232.

Jaggi, B., and Lee, P., 2002, Earnings management response to debt covenant violations and debt restructuring, *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 17, 295-324.

Jaggi, B., Chin, C., Lin, H., and Lee, P., 2006, Earnings forecast disclosure regulation and earnings management: Evidence from Taiwan IPO firms, *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 26, 275-299.

Johnson, V., Khurana, I., and Reynolds, J., 2002, Audit-firm tenure and the quality of financial reports, *Contemporary Accounting Research*, 19, 637-660.

Johnstone, K. and Bedard, J., 2003, Risk management in client acceptance decisions, *The Accounting Review* 78, 1- 25.

Jones, J., 1991, Earnings management during import relief investigations, *Journal of Accounting Research*, 29, 193-228.

Jubb, C., 2000, Choosing an auditor: corporate governance, interpersonal associations and investor confidence, Working Paper, Department of Accounting, University of Melbourne, Melbourne, Australia.

Keating, A., and Zimmerman, J., 2000, Depreciation-policy changes: Tax, earnings management, and investment opportunity incentives, *Journal of Accounting and Economics*, 28, 359-389.

Klein, A., 2002, Audit Committee, board of director characteristics and earnings management, *Journal of Accounting and Economics* 33, 375- 400.

Knechel, R., Naiker, V., Pacheco, G., 2007, Does auditor industry specialization matter? Evidence from market reaction to auditor switches, *Auditing: A Journal of Practice and Theory* 2, 19-45.

Koehn, J., and Del Vecchio, C., 2004, Ripple effects of the Sarbanes-Oxley Act, *The CPA Journal*, 74, 36-40.

Libby, R., and Luft, J., 1993, Determinants of Judgment Performance in Accounting Setting: Ability, Knowledge, Motivation, and Environment, *Accounting, Organization and Society*, 18, 425-450.

McNichols, M., Wilson, G., and Deangelo, L., 1988, Evidence of earnings management from the provision for bad debts, *Journal of Accounting Research*, 26, 1-31.

Myers, J., Myers, L., and Omer, T., 2003, Exploring the term of the auditor-client relationship and the quality of earnings: A case for mandatory auditor rotation, *The Accounting Review*, 78, 779-799.

Nelson, M., Elliott, J., Tarpley, R., 2002, Evidence from auditors about managers' and auditors' earnings management decisions, *The Accounting Review* 77, 175- 202

O'Keefe, T., King, R., and Gaver, K., 1994, Audit fees, industry specialization, and compliance with GAAS reporting standards, *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 13, 41-55.

Owhoso, V., Messier, W., Jr., and J Lynch, 2002, Error detection by industry specialized teams during sequential audit review, *Journal of Accounting Research* 40, 883-900.

Palmrose, Z., 1988, An analysis of auditor litigation and audit service quality, *The Accounting Review*, 74, 55- 73.

Penman, S., and Zhang, X., 2002, Accounting conservatism, the quality of earnings, and stock returns, *The Accounting Review*, 77, 237-264.

Richardson, S., 2003, Earnings quality and short sellers, *Accounting Horizons*, 17, 49-61.

Richardson, S., Sloan, R., Soliman, M., and Tuna, I., 2005, Accrual reliability, earnings persistence and stock prices, *Journal of Accounting and Economics*, 39, 437-485.

Rittenberg, L., and Miller, P., 2005, Sarbanes –Oxley Section 404 Work: Looking at the Benefits, *The Institute of Internal Auditors Research Foundation*.

Schipper, K., and Vincent, L., 2003, Earnings quality, *Accounting Horizons*, 17, 97-110.

Sloan, R., 1996, Do stock prices fully reflect information in accruals and cash flows about future earnings?, *The Accounting Review*, 71, 289-315.

Solomon, I., Shields, M., and Whittington, O., 1999, What do industry-specialist auditors know?, *Journal of Accounting Research* 37, 191-208.

Teshima, N., and Shuto, A., 2008, Managerial ownership and earnings management: Theory and empirical evidence from Japan, *Journal of International Financial Management and Accounting*, 19, 107-132.

Van Tendeloo, B., and Vanstraelen, A., 2005, Earnings management under German GAAP Versus IFRS, *European Accounting Review*, 14, 155-180.

Wuchun, C., Ling, L., and Mikhail, P., 2011, Is Enhanced Audit Quality Associated With Greater Real Earning Management?, *Accounting Horizons*, 25, 315-335.

Yee, K., 2006, Earnings quality and the equity risk premium: A benchmark model, *Contemporary Accounting Research*, 23, 833-877.